

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ÅRSSKRIFT 2016

LOKALHISTORISK ARKIV
STUBBEKØBING

ÅRSSKRIFT

2016

LOKALHISTORISK ARKIV
STUBBEKØBING

Lokalhistorisk Arkivs Årsskrift 2016

Udgivet af

Lokalhistorisk Forening Stubbekøbing

Redaktion:

Foreningens bestyrelse

Opsætning & lay-out:

Arkivlederen

Tryk:

LF Trykteam Nykøbing Falster A/S

ISSN 0109 - 2162

Indholdsfortegnelse

Tekst til forside og side 1.....side	4
Bønnet Slot <i>af Anna-Elisabeth Jensen</i>side	5
Den blinde Mands Sang.....side	14
Erindringer fra Maglebrænde.....side <i>af Mogens Vilien</i>	16
At være indlagt på »Epidemien« som 4-årig.....side <i>af Margot Hansen.</i>	26
Et kongebesøg i 1843.....side	29
Købmændene Ole Christoffer Boas.....side <i>af Finn Carl Sørensen</i>	35
Erindringer fra et langt og besværligt liv.....side <i>Af Knud Ambus</i>	54
Minder fra Tiden ved Sættkassen.....side <i>Af Niels Mørup</i>	83
På udflugt med Lokalhistorisk Forening.....side <i>Af Solvejg Mølhjerg</i>	86
Formandens beretning.....side	89
Arkivets beretning.....side	93

Tekst til forsiden:

O.Chr. Boas' forretning på Vestergade fejrede i 1951 100 års jubilæum, hvor bygningen i lighed med 50-års jubilæet var pyntet med guirlander.

Forretningen, der blev etableret på hjørnet af Søndergade og Bagergade i 1851 og i 1856 flyttede til adressen i Vestergade, blev drevet af to generationer Boas.

Ejendommen på billedet er opført i 1898.

Finn C. Sørensen har fortalt historien om firmaet og de to Boas i dette årsskrift side 35.

Tekst til side 1:

Billedet på side 1 er fra indvielsen af de nye borde og bænke på havnen, som er en del af områdefornyelsen i Stubbekøbing.

Casper Henriksen, der er tovholder på projektet, fortæller om arbejdet. Bagved ses det nye venteskur til Færgen Ida.

Bønnet Slot

Af Anna-Elisabeth Jensen,
arkæolog, souschef på Museum Lolland-Falster

Uddrag af månedens artikel september 2013. Museum Lolland-Falster

Bønnet Hovedgaard nævnes første gang i 1364, hvor den var ejet af storbonde og væbner Peder Lang, hvis efterfølger var Oluf Holgersen Ulfstands svigerfar Johan Fikkesen.

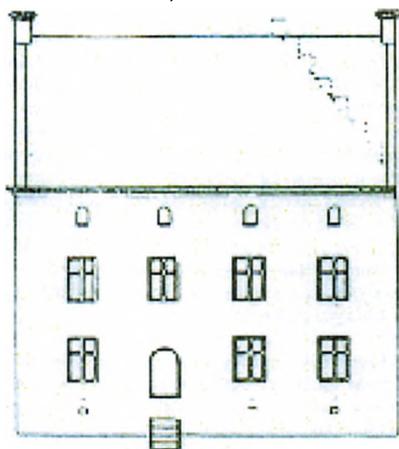
Ulfstand og Bønnet i den sene middelalder

Oluf Holgersen Ulfstand blev født i Skåne i 1459 som søn af Holger Henriksen og lillebror til Tycho Brahes morfar Jens Holgersen. I 1480 blev Oluf gift med Ane Johansdatter Fikkesen fra Falster, og i 1484 blev Oluf Holgersen Ulfstand lensmand på Nykøbing slot for enkedronning Dorothea, der allerede i sin mands Christian den 1.s levetid havde myndigheden over en del af Falster. Først efter Christians død omtales lensmanden dog direkte som Dorotheas embedsmand, så hun må formodes at have haft Nykøbing Slot og len som livgeding.

I februar 1502 mageskiftede Oluf Holgersen Ulfstand jord med sin svigerfar, så han fik ejendommen på Nordøstfalster, hvor stenhuset blev opført i Bønnet.

Bønnet Slot blev bogstaveligt talt bygget som lillebror til det endnu eksisterende Glimmingehus i Skåne. Det var blot to fag kortere og en etage lavere.

Bygherren til Bønnet, Oluf Holgersen Ulfstand, var lensmand over Nykøbing len og lillebror til bygherren til Glimmingehus, Jens Holgersen Ulfstand, der var lensmand på Gotland.

Tegning til Bønnet Slot ca. 1700

Bønnet slot blev opført som et stenhus på en borgbanke med voldgrave omkring og vindebro over voldgraven. Stenhuset havde fire vinduesfag i bredden og havde halvanden meter tykke mure af munkesten med granitfyld. Huset havde kampestenskælder, to regulære etager eller stokværk med et skyteloft øverst. Gavlene var kamtakke, og husets sadeldag var belagt med tegl.

Glimmingehus i Skåne, som Bønnet Slot var en kopi af, blot en etage lavere og to fag kortere

1500-talsfejden mellem lensmand og bisp

I Stubbekøbing kirke findes bag alteret et kalkmaleri fra begyndelsen af 1500-tallet, der forestiller det pavelige våbenskjold fra pave Leo den X. Det er et minde om en langvarig fejde mellem den stedlige biskop og lensmanden på Nykøbing Slot.

Stubbekøbing og resten af Lolland-Falster hørte i middelalderen under Odense Stift. I begyndelsen af 1500-tallet var det Odensebispen Jens Andersen Beldenak, der besad stiftets ejendomme på Falster. De blev drevet af bispefogeden på Fogedgården i Sørup øst for Eskilstrup. Danmark var i middelalderen inddelt i en række len med en lensmand, der var kongens embedsmand og lokale stedfortræder. Stubbekøbing hørte under Nykøbing len. Oluf Holgersen Ulfstand sad som lensmand på Nykøbing Slot i ikke mindre end 34 år fra 1483-1517.

Væbneren Erik Vernikessøn, som var ansat som tjener hos Oluf Holgersen Ulfstand, gjorde testamente i 1486 før en rejse til udlandet. I testamentet skænkede Erik Vernikessøn sit jordiske gods til en lang række kirker og kapeller på Falster. De genstande, han så gavmildt uddelte i

testamentet, bestod af panser, sadde, sølvske, sværd, armbrøst og skyttegrejer, grønt ridetøj, sorte hollandske bukser og kappe, en grøn hollandsk kappe, dragtspænder, sporer og sværdtaske. Man ser ham næsten for sig på vejene mellem Stubbekøbing, Nykøbing og Bønnet, som rytter til hest i lensmandens ærinde til byfogeden i Stubbekøbing, til Bønnet slot eller til bispefogeden i Sørup, bevæbnet og klædt i grønt og sort med glimtende sporer og spænder.

Oluf Holgersens fejder med Odensebispen kan følges i retsprotokollerne fra 1500-tallet. Stridighederne kulminerede, da Oluf Holgersen blev bandlyst af bispen efter drabet på 2 af bispens folk. Striden var brudt ud i lys lue i 1511, da Oluf Holgersen Ulfstand mente at have ret til samme skovpart som bispen i "Store Qvindved" i det, der i dag er Hannenovskoven.

Oluf Holgersen Ulfstand forlangte endda, at bispens bønder fra bispegården i Sørup ved Eskilstrup skulle køre det fældede træ væk for ham. Det ville bispen selvfølgelig ikke finde sig i, og han stævnedes derfor lensmanden for Falster Landsting i Tingsted. Den dag tvisten skulle afgøres, mødte bispens foged ikke op på landstinget og landsdommeren ved Falster Landsting, Oluf Falster fra Korselitse (der i parentes bemærket var i familie med Ane og Johan Fikkesen) tilkendte derfor Oluf Holgersen skovparten på Midtfalster.

Når fogeden ikke var mødt skyldtes det, at Oluf Holgersen Ulfstands folk havde belejret bispens gård i Sørup og dermed forhindret bispens foged i at nå frem til tinget. Bispen indstævnedes derfor igen lensmanden, og i 1512 blev der holdt fornyet landsting i Tingsted. Igen blev Oluf Holgersen frikendt på baggrund af forklaring fra en række indkaldte vidner, der stort set alle var blodsbeslægtede eller indgiftede med Oluf Holgersen Ulfstands svigerfamilie.

I 1513 kulminerede fejden, to af lensmandens folk dræbte en af bispens folk. Og så gjorde bispen kort proces: Den 22. januar 1514 blev der hængt et brev op på Nykøbings kirkedør, hvor Oluf Holgersen Ulfstand blev udpeget som bagmand for drabet og bandlyst fra kirken, en ganske alvorlig sag i middelalderen.

Pavens Skjold

Bispen ville selvfølgelig ikke uden videre ophæve bandullen igen, så situationen gik i første omgang i hårdknude. Men Oluf Holgersen Ulfstand gik til bispens overordnede og skrev en bønsskrivelse til pave Leo den X. i Rom. Allerede i juli 1514 gav paven Ulfstand fuldstændig syndsforladelse. Og kort tid efter bekostede Ulfstand maleriet af det pavelige skjold i Stubbekøbing kirke.

Kong Hans udnævnte i 1510 Oluf Holgersen til befalingsmand på det nybyggede flådeværft Engelsborg i Nakskov fjord, og skæbnen ville, at Oluf Holgersen Ulfstands ærkefjende, Odense bispen Jens Andersen Beldenak, i 1517 blev fængslet efter en strid med kong Christian den 2. og anbragt på Engelsborg under Olufs opsyn.

Oluf Holgersen Ulfstand og Ane døde uden at efterlade sig børn. Men Bønnet forblev i første omgang i Ulfstandfamiliens eje.

Bønnet som renæssancejagtslot

Da den purunge Sofie i 1572 blev gift med Frederik den 2. fik hun som så mange af sine forgængere livgedingbrev på Nykøbing Slot med tilhørende.

Tolv år senere mageskiftede Sidsel Ulfstands arving Peder Gyldenstjerne Bønnet med kong Frederik den 2. mod at få ejendom i Jylland. Allerede den 22. august samme år afholdtes den første kongelige jagt på reviret, kun en uges tid efter at mageskiftet havde fundet sted, og kongen havde overtaget Bønnet som jagtslot.

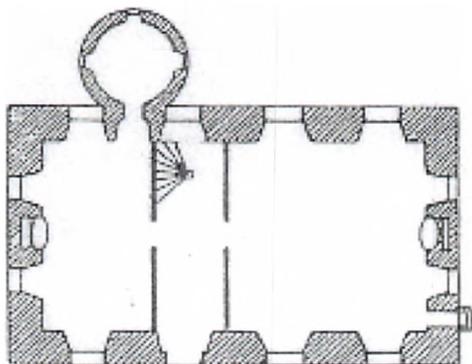
Lige vest for Bønnet Slot ligger den lille bebyggelse med navnet Søle. Bebyggelsen, der har ligget på stedet siden slutningen af 1700-tallet, har fået sit navn efter det gamle marknavn Søle Ager. Betegnelsen for det pågældende område mellem Bregninge og Horbelev ejerlav betyder: "stedet hvor dyr søler sig i brunsttiden", et udtryk der ofte forekommer i marknavne, for eksempel i sammensætningerne Hjortesøle og Dyresøle.

Umiddelbart et passende navn for det, der i renæssancen antageligt har været græsningseng for det jagtvildt, der blev jaget på de kongelige jager på Bønnet.

Da Frederik den 2. overtog Bønnet som jagtslot, hørte der både en vind- og en vandmølle til ejendommen, hvor der også var fiskeri i flere søer og bundgarnssteder i stranden ved Hesnæs. I alt bestod Bønnet ejendommen af 65 gårde og gadehuse i landsbyerne på Nord- og Midtfalster.

Enkedronning Sofie indsatte i 1590 en hollænder, Claus Johannsen, som forpagter på Bønnet. I den anledning blev en lille nabolandsby med 2 gårde nedlagt og indlemmet under Bønnet. Året efter tog Sofie initiativ til at færdiggøre krebsedamme og få hentet krebs fra Rostock til Bønnet. I 1594 blev Sofie frataget Bønnet, fordi ejendommen ikke direkte var nævnt i livgedingbrevet fra 1572, der jo blev skrevet før Frederik den 2. flere år senere mageskiftede sig til Bønnet.

Men i 1597 blev Bønnet igen lagt til livgedinget, og Sofie sørgede for, at der blev anskaffet 50 malkekøer, og der blev ansat specielle mejersker, malkepiger, til den efter datiden meget store malkebesætning, der skulle producere smør og ost til Nykøbing Slot. Ud over krebsedammene og mejeribruget blev der dyrket humle og etableret et gartneri ved Bønnet.

Bønnet Slots husgrundplan

I 1631 døde Nykøbings dronning Sofie, og hendes barnebarn, sønnesønnen og den udvalgte tronfølger prins Christian, overtog Nykøbing Slot og dermed også Bønnet. Kronprins Christian blev i 1634 gift med Magdalena Sibylla, og i årene derefter holdt kronprinsparret hof med pomp og pragt i Nykøbing. Da kronprinsen døde i 1647, året før sin far Christian den fjerde, overgik Nykøbing Slot med Bønnet til Magdalena Sibylla som livgeding.

Bønnet forfalder og nedrives i 1700

Under Frederik den 3.s krig mod svenskerne i 1658-59 blev Bønnet udplyndret og ødelagt af de svenske besættelsestropper på Falster. Da riget fattedes penge, pantsattes hele Lolland-Falster til Frederik den 3.s hustru, den siddende dronning Sophie Amalie.

I 1662 var den tidligere hovedgårdsjord blevet udstykket til to fæstebondegårde på hver sin side af det, der i dag hedder Slotsvej. Ejendommene ligger der den dag i dag, Slotshavegaard og Østergaard. Selve stenhuset istandsatte Frederik d. 3. igen som jagtslot.

Da dronning Sophie Amalie i 1670 blev enke efter Frederik d. 3. fik hun, som sine forgængere, Nykøbing Slot med Bønnet på Falster som livgeding. Men hun bosatte sig ikke på Nykøbing Slot, og bygningerne blev derfor ikke vedligeholdt. Men det gjorde slottets have i Nykøbing, og slotsgartneren fik i 1671 besked om, at der ved Bønnet skulle etableres sirlige gange af de bedste frugtræer, der kunne fås, og der skulle plantes unge lindetræer.

I en opgørelse fra 1699, da Christian d. 5.s enke Charlotte Amalie overtog Nykøbing Slot, nævnes jagtslottet på Bønnet igen som en del af livgedinget, og i opgørelsen er der gengivet en tegning af stenhuset på Bønnet. Men jagtslottets tag og skytteloft ødelægges kort tid efter i en storm. En planlagt reparation i 1700 blev helt opgivet, da bygningen yderligere raseredes af en brand. Hovedbygningen blev revet ned, og byggematerialerne blev fragtet bort og genanvendt i hvert fald to steder. For det første til nybygning af en ny færgegård ved overfartsstedet fra Falster til Møn ved Næsgård Nor– til Borrehuset, også kendt som Marie

Grubbes færgesgård. For det andet til en sidste reparation af Nykøbing Slot under Charlotte Amalie.

Bønnet og Bønnet Slot – Lille Bønnet og Store Bønnet

I 1766 blev Bønnet auktioneret bort som skovgods sammen med det øvrige krongods på Nordøstfalster, og Generalmajor Classen erhvervede med prins Carl af Hessen som stråmand de to hovedgårde Næsgård og Corselitze, der i dag indgår i Det Classenske Fideicommis.

Samme år blev den lokale præst i Horbelev, pastor Ehlers, begravet inde i kirken, og to husmænd benyttede anledningen til at grave i koret under Oluf Holgersens gravsten, hvor de fandt et to alen langt slagsværd, som de derefter fremstillede knive af!!!

Oluf Holgersen Ulfstands ligsten, mens den stadig kunne ses på Horbelev kirkes tårn. i 1808 lå stenen stadig i kirkegulvet, men i løbet af 1800-tallet blev den indmuret i tårnet, hvor den forvitrede og i løbet af 1970-erne var den så ødelagt, at den måtte fjernes.

Stednavnet betyder bønne-tved eller bønneskoven. Tidligere blev der skelnet mellem Store Bønnet, der var bebyggelsen ved slottet, og Lille Bønnet, der er den nuværende Bønnet landsby, der oprindeligt bestod af 6 små gårde.

1514 Anno MDXIII

I 2005 fik Museum Lolland-Falster indleveret en 1500-tals bygningssten fra området, hvor Nykøbing Slot har stået. Stenbjælken havde på det tidspunkt i de sidste mange år været anvendt som havebænk i en have i Nykøbing.

Foto: Museum Lolland-Falster

På stenen er indridset en inskription med årstallet 1514 – Anno MDXIII. Inskriptionen er flankeret af to våbenskjolde. Det ene, med en række vandret liggende takker, er slægten Ulfstands våben. Det andet er Johan Fikkesens våben. Stenhuset blev som nævnt ovenfor nedrevet i 1700, og bygningsmaterialerne blandt andet genanvendt til reparation af Nykøbing Slot. Sandsynligvis er kalkstensbjælken på det tidspunkt blevet transporteret fra Bønnet til Nykøbing.

Foto: Museum Lolland-Falster

I dag er kun fundamenterne til stenhuset på Bønnet Slot synlige.

Litteratur:

Spor i landskabet www.spor.dk

Vivian Etting: Et ben i hver lejr 1989

Svend Gissel: Falsterundersøgelsen bd.1 -2 1989

Henrik Hertig: Resen, Peder Hansen: Atlas Danicus 5 ,Lolland-Falster-Langeland-Tåsinge-Ærø-Als´1988

Holger Hjelholt Falsters Historie bd. 1 1934

Horbelev. Blade af et sogns historie 1979

Anna-Elisabeth Jensen: Stubbekøbings Historie i Jubilæumsskrift

Lokalhistorisk Forening Stubbekøbing 2008

Anna-Elisabeth Jensen: The Nykøbing Castle- a 13th century queen dowager seat with connections across the Baltic Sea s. 127-131 i

Expansion --- Integration? Danish-Baltic contacts 1147-1410 AD., Vordingborg 2009

Jens Ole Jensen og Karl-Erik Frandsen: Kulturhistorisk Håndbog for Falster bd. 3 Stubbekøbing Kommune 1986

Vilhelm Lorenzen: Fra Oluf Holgersen Ulfstands ældre dage Lolland Falsters Historiske Samfunds Årbog XIV

Niels Chr. Rasmussen Bidrag til Nykøbing Slots Historie efter trykte kilder Nykøbing F. Kommune 1989

C. Strandgaard: "Bønned Slot" Lolland-Falstershistoriske Samfunds Årbog 1943

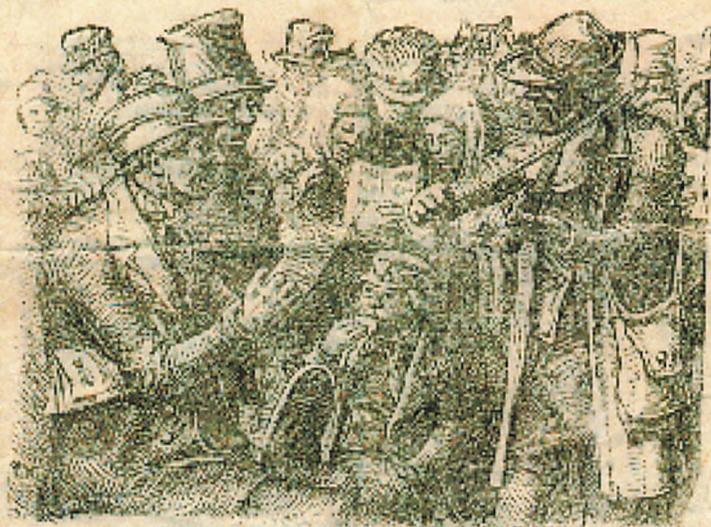
Svend Thomsen: Dronning Sophies kopibøger 1937

Sven Thorsen: Kulturmiljøer Stubbekøbing Kommune. Storstrøms Amt 2003

I forbindelse med at vi omregistrerer vores arkivalier til digital registrering, så alle kan se dem på arkiv.dk, dukker der en gang imellem ting op, som vi ikke vidste, vi havde. Sådant en ting er denne sang om Søren Rasmussen fra Stubbekøbing.

Den blinde Mand's Sang.

Om Søren Rasmussen fra Stubbekøbing, som fra sit Barndom har vendret i Norge og senere købt meget af Syden.

Sg: Nacia, geød ef mer for mig.

Pris: 10 Ore.

Udstedt i Kjøbenhavn.

Kjøbenhavn.

Jul. Strandberg's Forlagsboghandel.

Nygade Nr. 18, Sten.

Skil ved Nord. Dørjærn.

Mel.: Nu vil jeg fortælle min skæbne saa tung.

- 1
Så tidlig i Verden alene jeg stod,
mig Skæbnen var alt i min Barndom imod,
thi mine Forældre fra Livet blev kaldt. 7
Blind stod jeg alene og manglede alt. Saaledes forsvandt da min Tid ved mit Spil
men forrige Aar slog sig Sygdom dertil,
på Lejet jeg sukked og havde det haardt,
dog Herren endnu ikke kaldte mig bort.
- 2
Ret aldrig jeg skuede Solen saa klar,
i Mørke jeg vandred; hvor lyst det end var.
Blandt Fremmede stod jeg, det er ej saa vel, 8
som når i Familiens Skød man har Held. Nu synger og spille jeg derfor igjen,
og hvor jeg end kommer i Byerne hen
der flokkes de Gamle og Unge i Kreds.
De give en Skærv, dermed er jeg tilfreds
- 3
Til Blind-Instituttet jeg blev da sendt ind,
og lærte at spille med lærvilligt Sind.
Min Trøst og min Tanke var min Violin, 9
jeg fandt, at dens Tone var liflig og fin. Og naar jeg saa sidder i Ro i mit Hjem,
saa tænker jeg ofte taknemlig paa dem,
der mildned min Kummer og hjalp mig paa
Vej
- 4
At spille det blev mit rette Erhverv, jeg hviler, men glemmer Taknemlighed ej.
jeg spilled og sang, og man gav mig en Skærv;
Jeg vandrede Mile omkring på min Fod,
Man spotted mig aldrig, Enhver var mig god.
10
Til Eder, I venlige Mennesker, vil
jeg atter henvende mig her med mit Spil.
Og give I lidt for mit Spil og min Sang,
vil derfor Belønning I vist faa en Gang.
- 5
Jeg spilled i By og på Land og paa Sti,
og gode Folk hjalp mig, hvor jeg kom forbi.
Enhver var jo glad, som var rask paa sit syn,
og ynked den Blinde, naar han kom til Byen.
- 6
De købte min Vise der, hvor jeg den sang,
de Unge de fulgte mig tidt paa min Gang,
jeg spillede lystige Toner for dem.
Og pigerne lyttede, hvor jeg kom frem.

Søren Rasmussen
fra Stubbekøbing

Erindringer fra Maglebrænde

Af Mogens Vilien

Mogens Vilien er født den 4. august 1943 i Maglebrænde og er søn af Ester og Ole Larsen. Ole var mejerist på Maglebrænde Mejeri, Ester var syerske.

I 2014 lavede Mogens sammen med Steen Frederiksen en film om Maglebrænde, hvor han fortalte om sin barndom i Maglebrænde. Denne artikel er i store træk Mogens Viliens tekst fra filmen.

Maglebrænde er en ganske lille by ude på landet.

I min barndom var der ikke flere huse, end at man kunne se de fleste sammen, når man stod på en lille bakke uden for landsbyen på vejen mod Lillebrænde. Alle husene var ret små, bortset fra mejeriet, bageriet, brugsen og købmandsbutikken.

Gaden i Maglebrænde set fra syd. Til venstre ses ishuset, til højre købmanden

Der levede jeg sammen med mange andre børn, og med de voksne, som næsten altid var hjemme, fordi de arbejdede hjemme på deres egen gård eller deres værksted, eller i alt fald lige i nærheden.

Landsbyen ligger på vejen mellem Stubbekøbing og Nykøbing på Falster. Tre km. fra Stubbekøbing og atten km. fra Nykøbing. Offentlig transport var i min barndom rutebilen, som passerede Maglebrænde morgen, middag og aften på sin vej mellem de to købstæder.

På en måde var Maglebrænde en stationsby. Men det havde ikke rigtig nogen betydning. Den lokale jernbane til Stubbekøbing og Nykøbing havde nemlig station tre km. fra landsbyen - midt mellem de to landsbyer Maglebrænde og Åstrup. Som lille dreng havde jeg været med på hestevognen med sukkerroer til stationen.

*Fra Aastrup station
3 km øst for Maglebrænde kørte toget
til Nykøbing*

Dengang – inden traktorenes tid – var stationen afskibningssted for bøndernes sukkerroehøst om efteråret til sukkerfabrikken i Nykøbing. Først, da jeg begyndte på gymnasiet i Nykøbing, blev lokalbanen en tid virkelighed for mig på min vej til og fra Katedralskolen i Nykøbing.

I min barndom var der mange aktiviteter i landsbyen:

To slagtere, mælkemand, to smedjer, træskomager, karetmager, snedker, skomager, tømrer, bødker, bager, skrædder, to vognmænd, vejmand, vandværk, spåmand, fire bondegårde, minkfarm, brugsforretning, købmandsforretning, ishuse og et stort mejeri.

*Maglebrænde Bageri.
Til højre ses gavlen af den
gamle rytterskole.
Bygningerne lå midt i byen på
bakken, der forsvandt, da den
nye vej blev anlagt.*

Maglebrænde Brugsforening

Jeg blev født i et ældre hus over for gadekæret og forsamlingshuset i 1943. Nogle år inden da var der blevet kloakeret og lagt vand ind. Indtil da havde min mor hentet vand ved posten ved gadekæret. Spildvandet løb ud i grøften ved vejen.

Der var kun én vask, køkkenvasken. Og der var lokum i brændehuset, hvor der var tørv og rotter. Det kan lyde lidt fattigt; men mine forældre var dygtige.

Min fire år ældre søster og jeg led ingen nød.

Vi legede meget ved gadekæret overfor, hvor vi vadede barbenede rundt og fik igler på benene og fangede frøer og salamandere om sommeren. Ved forsamlingshuset var der stille, og gardinerne var trukket for. Der boede tyske flygtninge i nogen tid efter krigen.

Da jeg var seks år gammel, fik vi bygget et nyt hus mellem karetmagerens og vejmandens huse lige ved Johanneses og Kristines bondegård. I det nye hus var der indendørs toilet med "træk og slip" og håndvask, vaskekælder, kulkælder og viktualiekælder.

Et udsnit af Maglebrændes børn

Ved det gamle hus

*Maglebrønde
gadekær. Vores
gamle hus lå
overfor.*

*Det nye hus, der blev
bygget i 1949*

Min far var mejerist, og min mor var syerske – og husmor.

Husmor-arbejde på landet var en fuldtidsbeskæftigelse. Egentlig må den tids koner på landet have været rigtig dygtige. Mange af de produkter, vi i dag køber i butikker, blev produceret i de små beskedent indrettede køkkener.

Selv om vores hus var lille, kunne der være mange gæster, når der blev budt til "kom fremmede". Fire koner krævede det i køkkenet. Fra et træfyret komfur med ovn og huller med jernringe til regulering af temperaturen

kunne der laves suppe, fisk, steg og dessert til et helt selskab .Min mor var også uddannet syerske. Og det prægede det lille hjem. Der var stof, tråd og nåle overalt. Man lærte sig at passe på flyvske knappenåle på gulvet. Der kunne være lidt nerver på, når en ny kjole skulle være færdig til tiden, måske en brudekjole. Også på vores barndoms garderobe ser man, at min moder var en god syerske.

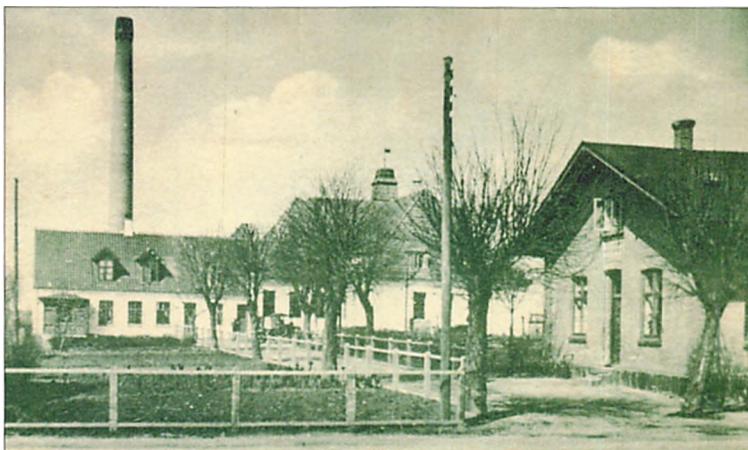
*Længst til venstre:
Hos fotografen i
fint tøj.*

*Til venstre:
Sammen med min
søster Hanne*

Mejeriet, hvor min far arbejdede, var et yndet sted for mig. Der var jeg sammen med min far og hans arbejdskammerater. Jeg kendte dem alle sammen: Oswald, Knud som lavede smør, Jens-Otto, Hans, som var fyrbøder – der blev fyret med halm i høsttiden og efteråret, Ole, der lavede oste, og eleven

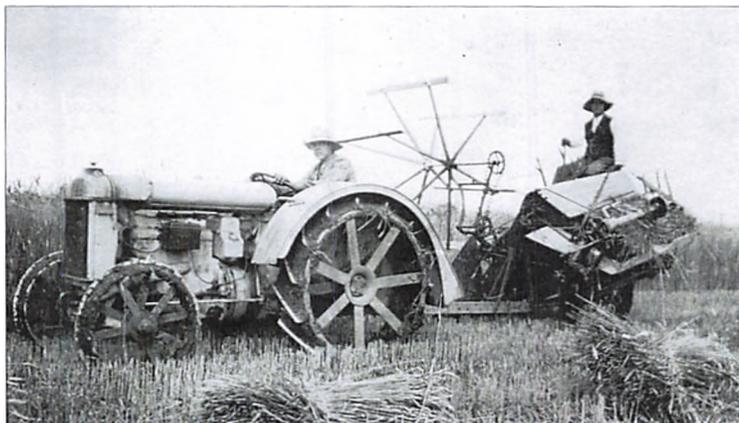
Som mindre dreng færdedes jeg ofte på denne spændende arbejdsplads. Ude ved perronerne stod hestevognene på række for at læsse den friske mælk fra gårdene af tidligt om morgenen og formiddagen - og for at få de tømte mælkejunger med retur, tomme eller med surmælk eller valle til dyrefoder. Da jeg blev ældre, begyndte jeg at hjælpe lidt til med eftermiddagsarbejde: At vende dagens tredive nylavede oste ud af kopperne, hvor de havde været i pres i dagens løb, tyve kg. pr styk, og sætte dem på plads i kopperne igen, samtidig med, at jeg sørgede for, at dagens syrnede fløde til næste dags smørproduktion blev rørt igennem. Egentlig ville jeg gerne blive mejerist. Men min fader rådede mig klogelig fra det, fordi udviklingen var på vej mod fabrikker i stedet for mejerier. Mejeriet var et andelsmejeri. Det blev grundlagt i 1888, senere udbygget og moderniseret. Ejerne var de tilsluttede bønder, ifølge Dansk Mejeristat var der i 1931 ca. 200 andelshavere. Mejeribestyreren var en myndig herre, som ikke lod sig se ofte i mejeriet.

Maglebrænde mejeri og til højre forsamlingshuset

Vi børn færdedes frit i hele landsbyen, og var velkomne gæster næsten alle steder. På en kold og mørk vinterdag kunne det være rart at sidde inde hos skomageren og hygge sig med lim og små læderstumper og småsnakke med ham, eller hans kone, som ofte sad og kartede og spandt garn. Bødkerens værksted, hvor der blev lavet smørdritlet og sulekar var spændende. For en landsbydreng føltes det godt at lave noget sammen med de voksne.

Det kunne vi børn naturligvis bedst på de små bondegårde, som stadig lå inde i landsbyen. Vi var med til meget forskelligt. Med på vognen i markerne, allerbedst, når det var på det høje kornlæs i høsten, men også efter roer eller roeblade i efteråret. Som små kørte vi bare med i markerne eller varmede os i stalden om vinteren. Når vi blev lidt større, hjalp vi til med arbejdet.

Høst med selvbinder hos Ejvind Christensen

Roehakningen om foråret engagerede alle på gården og også vi nabo-børn. Det gjorde ondt i ryggen, men det var skønt at være med i fællesskabet og at kunne udføre et godt arbejde. Om efteråret var vi med til at køre foderroer ind til dyrene.

Klokkeren, Ejner, var flink til at tage mig med op i kirkens klokketårn hen under aften, når solen skulle ringes ned.

Det var fantastisk at stå så højt oppe over by og land og sende budskabet ud til hele egnen. Verden føltes både stor og nærværende, når vi efter endt ringning stod og skuede ud over aftenfreden.

Udsigt fra Maglebrænde kirke (billedet er af ældre dato, ca. 1920)

Jeg husker mange flere detaljer fra mine tidlige barneår end senere, da jeg blev en stor dreng og siden teen-ager.

Byens forsamlingshus, også kaldet bygningen, dannede i mine tidlige barneår ramme om flere aktiviteter, gymnastik, danseskole, juletræsfest, lidt dilleant og karneval til fastelavn. Senere blev det håndboldtræning og lørdagsballer i sportsforeningen.

Sportspladsen med håndboldbane

Håndboldpladsen var i en årrække samlingssted for alle landsbyens børn og unge. Vi gik meget op i håndboldspillet og det fællesskab, som det indebar. Træning et par aftener om ugen i sommertiden, kampe med nabobyerne.

Håndboldholdet i 1958

Og det allerbedste, håndboldstævner om søndagen, hvor en af egnens landsbyer arrangerede håndboldkampe for alle aldre og begge køn. Efter stævnet bal med dans i det lokale forsamlingshus.

Mange aktiviteter i landsbyen ophørte gennem årene. Bageriet forsvandt for en ny linjeføring af landevejen gennem byen. Nu var der ingen bagerforretning, hvor vi en gang hvert år kunne være spændte på, hvilken fjortenårig pige, der blev den nye pige i huset hos bageren, som også ekspederede i butikken. Ingen brødbil, som kørte ud på landet. Smeden lukkede også. Så var det slut med det flotte smedearbejde i essen og på ambolten. Og vi kunne ikke mere få hulslebet skøjterne. Bødkeren, karetmageren, snedkeren, træskomageren og skomageren lukkede først. Siden lukkede også tømreren, mejeriet, købmanden, brugsen, ishuse og landsbyskolen. Forsamlingshuset var også lukningsruet, men er senere reddet af et stærkt lokalt initiativ.

Da jeg, 18 år gammel flyttede fra Maglebrænde, var der kun forsamlingshuset og slagteren tilbage af de lokale aktiviteter, og et par små landbrug.

Personligt oplevede jeg det som et tab og et savn, når jeg siden besøgte mine forældre i landsbyen. For mig, som nu levede i storbyen, virkede det, som livet i landsbyen var gået i stå. Jeg kunne godt blive lidt trist til mode over, at det liv, som jeg havde kendt, ikke eksisterede mere.

Maglebrænde skole i 1951

At være indlagt på “Epidemien” som 4-årig.

Af Margot Hansen

Da Gurli Jacobsens lillesøster, Margot, var fire år, blev hun syg og blev indlagt på »Epidemien« ved Nykøbing Sygehus, der den gang lå på Bispegade.

Margot skrev senere om opholdet, og nu har Gurli fundet det frem og givet os lov til at bringe beretningen her.

»Det hele begyndte hjemme hos min far og mor, hvor de havde et par gæster til at spille kort nytårsaften. Jeg husker det hele så tydeligt, jeg var meget urimelig og ville sidde på min mors skød hele tiden, så det endte med, at jeg blev puttet i seng. Næste morgen var jeg meget syg og blev indlagt på »Epidemien« ved sygehuset i Nykøbing.

Jeg havde lungebetændelse. Jeg kan huske stuen, hvor jeg lå sammen med andre børn. Der måtte ikke komme besøgende på grund af smittefaren, og jeg kan huske, at min mor kom hver dag og stod uden for vinduet og kikkede ind på mig, og jeg kunne se mors hat, det eneste lyspunkt (forældrene skulle dække ansigtet, så børnene ikke kunne se dem).

Den gang var der ikke penicillin, men der var noget, der hed en krise. Det var nogle dage af en lungebetændelse, så enten gik det godt eller galt. Vores mor og far havde ingen bil dengang, så mor boede ovre på Sygeklostret hos en gammel faster, indtil krisen var overstået efter 9 dage. Mor har selv fortalt, at hun var så nervøs hver dag, hun gik op ad trappen til sygehuset, at hun tissede i sine bukser (stakkels mor). Jeg lå på sygehuset i 2 måneder, fra nytårsdag til tredje marts 1931.

Da jeg blev oppegående, stod jeg ved vinduet og så, hvad mor havde haft med til mig: Chokolade fra naboerne.

Men forinden var der sket noget andet. En ung pige, som var indlagt for mæslinger blev uvenner med oversygeplejersken og blev jaget ud af sengen og ind på stuerne for at vaske gulv, så hun smittede os andre. Hun var sød og legede med os, som lå i sengen.

Dernæst fik jeg skoldkopper, nogle store nogle, som jeg har ar af endnu, for jeg pillede roerne af.

Sygeplejerskerne var meget søde ved mig. Jeg kan huske, at de havde lyseblå kjoler og hvide forklæder på.

Så til sidst, da jeg lå derude, kunne jeg mærke, at jeg ikke kunne ligge på den ene side af hovedet, det gjorde ondt, og det viste sig, at jeg havde en stor byld omme bag øret, inde i hovedet. Men nu syntes man vist, at det kunne være nok, så jeg kom hjem, men forinden var jeg blevet »steriliseet« og lukket ind på et badeværelse, hvor jeg var i halvanden time, på grund af en forkert aftale, indtil mor og far kom og hentede mig i en lånt bil.

Men nu var det bylden, det drejede sig om, og doktoren opererede mig derhjemme, men jeg var bange, for den gaze, som var puttet i såret, skulle skiftes dagligt, men doktoren købte bananer i Brugsen hver dag til mig, og jeg blev også helbredt for det.

Isolationsafdelingen på Nykøbing Sygehus på Bispegade

Jeg kan godt se at to måneder for en fireårig er lang tid at undvære mor og far. Jeg var blevet klippet skaldet og en lille dreng sagde til min mor: «Hun må da være en han med det hår». Da jeg kom hjem, sov jeg hos min mor om natten - dengang havde man ikke eget værelse som barn, men jeg ved og kan huske, at jeg holdt så fast om min mors hals, at hun dårligt kunne røre sig. Jeg ville passe på, at min mor var hos mig.

Gurli Jacobsen fortæller, at hun også skulle tage hensyn til lillesøsteren, da hun kom hjem og stadig ikke var helt rask, så moderen sagde, at nu skulle Gurli føje hende. Det opdagede Margot hurtigt, så hun var der straks, hvis legen gik hende imod: Mor siger, du skal føje mig! Heldigvis hørte mor det, så reglerne blev igen ændret.

Et kongebesøg i 1843

På Københavnspostens forside den 29. juli 1843 er en længere omtale af Lolland-Falsters Stiftstidendes referat af kongebesøget i Stubbekøbing den 22. juli. Københavnsposten var en af tidens store liberale aviser, som var stærkt kritisk over for enevælden, og gik ind for en fri forfatning, og her blev Stubbekøbings fejring af kongeparret og avisens beskrivelse af besøget omtalt som et latterligt eksempel på den hyldelse af kongemagten, som blev udvist i provinsen.

Baggrunden for besøget i Stubbekøbing var Christian VIII og dronning Caroline Amalies sommertogt til Lolland-Falsters købstæder, hvor de aflagde officielt besøg vekslende med private besøg på diverse herregårde.

Lolland-Falsters Stiftstidende refererede udførlig fra alle disse besøg (avisen kan læses på www.medicstream) og vi bringer her beskrivelsen af besøget i Stubbekøbing, som i 1843 var ved at have byens første rigtige havn færdig, så kongeskibet kunne sejle helt ind til byen og ikke skulle lægge til på Reden uden for havnen.

Hjuldamperen Ægir var den danske flådes første jernskib og blev anvendt som kongeskib 1842-1856 til kortere rejser.

Billedet er del af C.W.Eckersbergs maleri fra Statens Museum for Kunst.

Kilde: Wikipedia

Lolland-Falsters Stiftstidende den 22. juli:

Stubbekøbing, d. 20 juli. Denne dag, på hvilken vi have nydt den lykke at have Deres Majestæter Kong Christian den Ottende og Dronning Caroline Amalie i vor midte, vil blive en for vor lille by uforglemmelig dag: Uagtet det havde regnet den største del af formiddagen, havde dog en overordentlig mængde mennesker fra byen og landet forsamlet sig på havnepladsen og strandbredden for med glædesytringer at modtage kongeparret, ligesom de til stranden stødende haver var fyldte med folk af begge køn af alle stænder. Alle skibe i havnen og på reden flagede, og på brohovedet var anbragt på to festligt smykkede forhøjninger begge Majestæters navnetræk af rundjern, omvunden med friskt grønt, ligesom kronerne tillige smagfuldt var prydede med roser og andre blomster.

Omtrent kl. 11 opklaredes himlen, regnen ophørte og afløstes af det yndigste vejr med en let kuling. I det samme sås det kongelige dampskib "Ægir" i opsejling. I det dampskibet passerede H.K. Højhed Kronprinsens på reden liggende lystkutter, blev fra samme givet kanonsalut, som afløstes af en lignende salut fra havnen.

Da det kongelige dampskib nærmede sig skibsbroen – Stiftets yderste grænse – hvor Stiftsamtmanden, Biskoppen med de øvrige gejstlige og verdslige embedsmænd fra byen og omegnen, borgerrepræsentationen og havnekommissionen, såvel de damer, der var bestemte til kur, havde forsamlet sig, udbrød forsamlingen i et "Længe leve" for Drs. Majestæter, der ledsagedes af et 9 gange gentaget Hurra, som uafladeligen gentoges af den øvrige forsamlede menneskemasse, mens de høje gæster passerede broen.

En landingsbro, forsynet med rækværk og overtrukken med rødt klæde, tjente Deres Majestæter til bekvemmelighed ved landgangen, medens et på brohovedet anbragt musikkorps musicerede til velkomst. Omkring foden af hver af de kongelige navnetræk dannede hvidklædte småpiger under 10 år, med blomsterbuketter i hånden, tvende halvcirkler. Da kongeparret nærmede sig disse, trådte to af dem frem og overrakte Deres Majestæter hver et eksemplar af den i denne anledning forfattede festsang, trykket på hvidt atlask, titelbladet med forgyldte bogstaver, efter at den ene af disse havde udbedt dem tilladelse til, at de måtte være med de første, som ønskede den elskede Konge og Dronning velkommen til

Falster. Af et medlem af festkomiteen modtog H.K.Højhed Kronprinsen, der ledsagede de høje forældre, et lignende eksemplar. For den ende af broen, der vender imod byen, var oprejst en smagfuld æresport i stor stil. Oven på samme var anbragt byens våben – et endnu ej tiltakket skib. Under dette emblem, der ej alenekunne have hensyn til byens, men og til statens til tiltakling færdige skib, var med forgyldte bogstaver anbragt en inskription, der tydede hen på, at ved enighed – enighed mellem kongen og folket – ville det lykkes at få det tiltaklet. Ved denne port modtoges Drs. Majestæter fra tribuner, anbragte ved æresporten, med ovennævnte velkomstsang, udført af et indøvet sangerkor af damer og herrer under akkompagnement af blæsende instrumenter. Umiddelbart efter afsyngelsen holdt stiftsamtmand, kammerherre von Jessen i Stiftets navn med den ham egne veltalenhed en overmåde smuk velkomsttale, der efterfulgtes af hurraråb. Da hr. kammerherren til slutning udbragte "et leve" for det elskede kongepar, opfyldtes luften af et entusiastisk mange gange hjemtaget hurraråb fra den forsamlede folkemasse.

Derpå udbad hr. byfoged Buntzen, som første medlem af havnekommissionen, sig tilladelse til at lade nedramme en fortøjningspæl ved indsejlingen til den under arbejde værende nye havn, samt om tilladelse til at kalde denne fortøjningspæl "Kongepælen", og at forsyne denne med en inskription, der i det latinske sprog tilkendegav, at den var nedrammet i overværelse af Drs. Majestæter d. 20 juli 1843, hvilket allernådigst blev bevilget. Denne inskription var indgravet i en af klokkemalm støbt plade, der på en silkepude præsenteredes Hs. Majestæt af havnekommissæren hr. agent Bazon. Havnekommissionen fremkaldtes derpå af Kongen for at modtage allerhøjstsammes tilfredshed med det nye anlæg. Også et tidligere medlem af kommissionen, hr. major og toldkasserer Koch, der havde været med at grundlægge anlægget, blev af H.M. fremkaldt og takket for hans medvirken til dette nyttige værk.

Derpå behagede det Deres Majestæter tilvogns at begive sig til deres aftrædelsesværelser i byfogdens gård, hvor de tilstedeværende damer ved kuren præsenteredes af stiftsamtsmandens frue, og herrerne af Stiftsamtsmanden. Derefter behagede det Kongen og Kronprinsen at begive sig til byens kirke, hvor skolebørnene blev eksaminerede, efter at hr. pastor Fog i en kort kirkebøn havde bedt himlens velsignelse over De-

res Majestæter og det øvrige kongehus og navnlig en bedt Gud om at skænke Kongen kraft til at bære Regeringens byrder, og de sorger og genvordigheder, som dermed er forbundne.

Da byfogedkontoret, der ellers tjener til rådstuelokale, i dag måtte afbenyttes til andet brug, så havde major Koch indrømmet et lokale i sin gård til at efterse embedsmændenes protokoller i. De tilstedeværende forbavsedes over den ualmindelige sagkundskab, som Hs. Majestæt ved dette eftersyn lagde for dagen.

En eventuel rådhusplads, skænket byen ved gavebrev af 14 mænd af borger- og embedsklassen, blev derefter taget i allernådigst eftersyn, og kongen befaldte opmuntrende at et rådhus opførtes på denne plads lige for Torvet. Brandkorpset, anført af dets inspektør hr. købmand og borgerrepræsentant Wulff, inspiceredes og tilkendegaves Hans Majestæts tilfredshed. Skolebygningen, arresterne og fattighuset, behagede det også Hans Majestæt at tage i øjesyn, og vi ville håbe, at dette eftersyn vil bidrage til at de mangler, hvoraf disse offentlige indretninger lide, snarere end ellers ville blive afhjulpne.

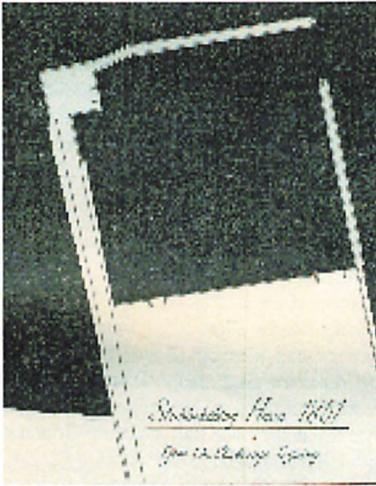
Vort lille smukke borgerkorps under anførsel af hr. Captain Scheel afgav æresvagt under deres Majestæters ophold her, og i de gader, gennem hvilke allerhøjestsamme passerede, vare flere huse festligt smykkede, ligesom det kongelige navnetræk på de offentlige bygninger var omvundet med kranse af egeløv.

Efter at Hans Majestæt endnu havde givet privat audiens til dem, som ønskede det, forlod vor højtelskede konge med vor blide og fromme dronning vor by, ledsagede indvånernes forenede ønsker og bønner for deres fremtids lykke.

Vi have aldrig før haft noget kongepar i vor midte; men aldrig havde vi troet det muligt for en konge og dronning således at kunne fængsle alles hjerter til sig som vi i dag have haft umiskendelige prøver på.

Gud ledsage Dem på alle Deres veje!!!

Vi har prøvet at finde ud af om, der er nogen, der kender noget til “Kongepælen”, men hverken havnefogden eller Børge Bach Hansen, der i flere omgange har repareret molen, er stødt på pælen eller har hørt om den.

*Havnen 1843-1871 tegnet af
Chr. Strandgaard*

Som det fremgår af avisen deltog kronprinsen, den senere Frederik VII, i besøget i Stubbekøbing. Han var tilsyneladende kommet tidligere i sin egen lystbåd. Om han er kommet samme dag, eller har været her i flere dage, melder historien ikke noget om, men i skoven nord for Hesnæs har han i 1843 været med til at udgrave en gravhøj, Ørnehøj. Til minde om hans besøg er der sat en sten på stedet med inskriptionen F.C.C. 1843 under en krone. Initialerne står for: Frederik Christian Cronprins.

Ørnehøj

*Fotos:
Bjørn Nielsen*

Stenen på Ørnehøj

Selv om vi ikke mere har enevælde og der nu er gået 173 år, siden Christian VIII besøgte Stubbekøbing, og hvis man ser bort fra de mest florumvundne formuleringer, er der måske ikke den store forskel på datidens og nutidens afvikling og beskrivelse af konge/dronningbesøg.

Kilde: Lolland-Falsters Stiftstidende 22. juli 1843

Københavnsposten 29. juli 1843

www.Museum Lolland-Falster, Reventlowmuseet, En kongelig visit

KØBMÆNDENE OLE CHRISTOFFER BOAS (1822-1954)

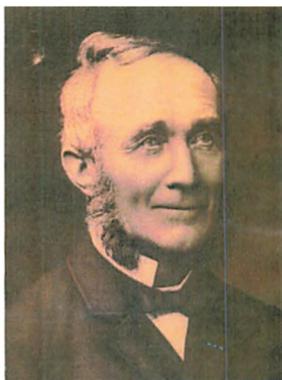
Af Finn Carl Sørensen

INDLEDNING

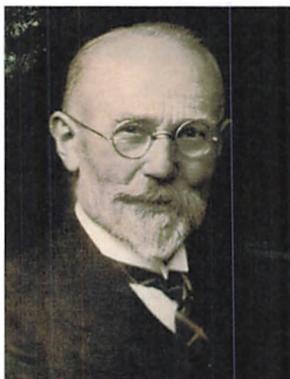
I Stubbekøbing-filmen, optaget i 1941, ser vi købmand Boas komme ud af sin forretning for at modtage godsejer Thorsen, Dalbygård, som er ankommet med hestevogn. Han byder godsejeren velkommen med flere buk. Kort efter ser vi en ung lærling tage sig af hesten. Filmens speaker fortæller, at den unge lærling for længst har lært, at det hører med til jobbet at tage sig af kundernes heste, mens der handles. (1) Der er tale om, hvad vi i dag vil kalde en målrettet kundepleje. Og købmændene Boas havde en udpræget sans for at omgås deres kunder og imødekomme deres ønsker og behov gennem skiftende tider. Dette var grundlaget for firmaets succes og ekspansion, især fra slutningen af 1800-tallet. Beskrivelse af herreekviperingsforretningen er imidlertid ikke hovedformålet med denne artikel om købmændene Boas. Det er i stedet at belyse de erhvervsmæssige og almennyttige aktiviteter, som disse to købmænd engagerede sig i. Det er alment kendt, at købmændene Boas har haft stor betydning for Stubbekøbing. Herom vidner deres engagement i en række projekter, hvoraf flere er grundigt beskrevet i arkivets årsskrifter og derfor ikke skal gentages her i samtlige detaljer. Denne artikel vil forsøge at opsummere, hvordan og i hvilket omfang købmændene Boas bidrog med ideer, initiativ, kapital og ledelse til gavn for udviklingen i Stubbekøbing.

FAMILIERELATIONERNE – HVEM ER HVEM?

Da familierelationerne kan forekomme lidt komplicerede, skal der af hensyn til forståelsen af teksten gives en oversigt. De to købmænd Boas havde samme navn, Ole Christoffer Boas, men det var ikke far og søn. Der var tale om en onkel og nevø, der tidsmæssigt kan placeres således:

*Den »ældre« Boas,
født 1822, død 1909,
drev forretningen i årene
1851-1895*

*Den »yngre« Boas
født 1868, død 1954,
drev forretningen i årene
1895-1954*

Den ældre Boas er født på godset Ny Kirstineberg ved Nykøbing F, hvor hans far var avlsforvalter. Den yngre Boas er født på godset "Badsgaard" i Nordjylland, hvor hans far, Vilhelm Boas, var proprietær. Ole Christoffer var det syvende barn af en børneflokk på ni. Den ældre Boas var ugift, medens den yngre Boas var gift med Helga Wulff, en datter af købmand Peter Wilhelm Wulff. Denne var gift med Vilhelmine Boas, en søster til den ældre Boas. Lidt populært kan man sige, at Peter Wilhelm Wulff modtog en kone fra Boas-familien og selv bortgiftede en datter til samme familie. Ægteskabet med Vilhelmine var hans andet, idet hans første kone, Marie, døde i barselsseng i 1882. Hun var mor til Helga (f. 1877).

Omstående billede, der er taget i slutningen af 1890'erne, viser fra venstre Ole Christoffer Boas (den ældre), hans husbestyrerinde, frk. Packness, Vilhelmine og Peter Wilhelm Wulff, Sophus Boas, samt Helga og Ole Christoffer Boas (den yngre).

Peter Wilhelm Wulff (f. 1840) overtog firmaet P. W. Wulff i 1865 og ledede det med stor dygtighed – deraf tilnavnet ”Kongen af Nordfalster” - indtil sin død i 1911. Herefter blev firmaet videreført af sønnen, Johannes Wulff, som døde i 1937. Der var ikke kun tale om familierelationer mellem familierne Boas og Wulff, men også et tæt forretningsmæssigt samarbejde om forskellige projekter, ikke mindst med henblik på at fremme udviklingen i Stubbekøbing. (2, s. 10-22)

Sophus Boas på billedet er søn af Vilhelm Boas og dermed bror til den yngre Boas. Han var i nogle år ansat i forretningen i Stubbekøbing. Den ældre Boas omtales som familiens problemløser, som der blev lyttet til, og hvis råd blev fulgt. Når han gav økonomisk støtte, førte han omhyggeligt regnskab, hvilket han også forventede af støttemodtageren.

En anekdote fortæller om hans forhold til broderen, Vilhelm Boas, der ejede gården ”Baadsgaard” i Nordjylland i ca. 30 år. Ejendommens økonomi kunne ikke løbe rundt, og i forbindelse med en fornem begravelse måtte han låne en pæn overfrakke af en lokal godsejer. Nogen tid efter hændte det, at han fik besøg af sin broder, Ole Christoffer, som han bad om at måtte få en gammel overfrakke. Den velstående manufakturhandler skulle have sagt følgende: ”Det er hårdt nok, når jeg betaler

udgifterne af Baadsgaard, og du tager indtægterne, at den så ikke kan føde og klæde dig.” På trods af denne salut sendte han sin broder en ny overfrakke. (3, s. 16) Anekdoten giver et fingerpeg i retning af den omfattende økonomiske støtte, som den ældre Boas ydede sin familie – en støtte, som også kom den yngre Boas til gode, jf. senere.

Et andet eksempel på hans menneskelige egenskaber fremgår af følgende historie: På et besøg hos sin broder Vilhelm på Baadsgaard spurgte han, om han ikke kunne få en af hans døtre, da både Pauline og Marie Nielsen var rejst (formentlig tjenestepiger, fcs). Hertil skulle Vilhelm have svaret: ”Du kan få to, det er synd for den ene at blive afskåret fra søskendeflokken, de klarer sig bedre, når de er to.” Sådan gik det åbenbart til, at Vilhelmine (f. 1864) og Mette (1863 - 1953) kom til at vokse op hos deres onkel i Stubbekøbing! (4, s. 45) På et senere familiebillede fra 1923 – Helga og Ole Christoffer Boas’ sølvbryllup - kan vi se, at nye generationer er kommet til:

I første række fra venstre: Mathilde Boas, Gudrun Boas, Eva Boas, Else Wulff (datter af Emma og Johannes Wulf), Ella Boas, Karen Boas (født Nelleman), Arne Lindholm (gift med Marie).

Midterste række: Camilo Bang, Emma Wulff (gift med Johannes Wulff), Helga Boas, Ole Christoffer Boas, Margrethe Biering (født Boas), Vilhelmine Wulff (født Boas).

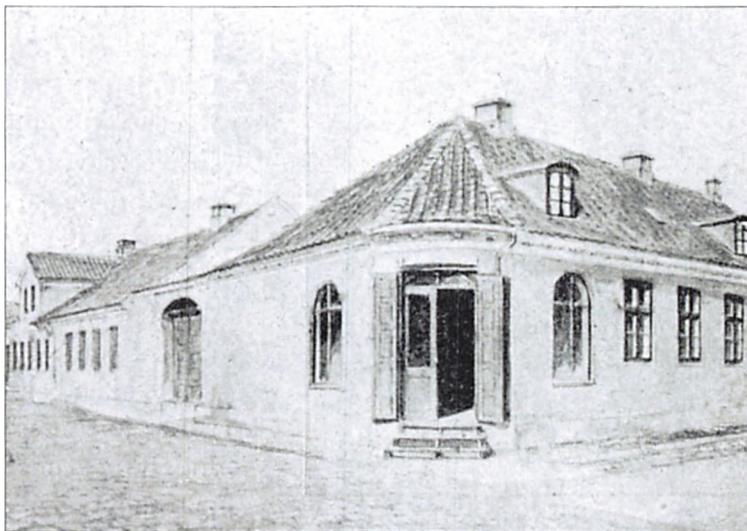
Bageste række: Erik Boas (gift med Karen), Johannes Wulff, Marie Lindholm (født Wulff), Peter Wilhelm Wulff.

Erik Boas (1899 - 1957) blev senere læge i Ordrup. De tre døtre af Boas blev alle gift, Ella (f. 1901) med Evald Egholm-Jensen i Skive, Eva Marie (f. 1903) med købmand Niels Engelbredt i Præstø, og Gudrun (f. 1905) med læge Tage Helms, Haslev. Arne Lindholm var søn af M. Lindholm, der var kæmner og sparekassedirektør samt deltager i det ”familiekonsortium”, der etablerede og renoverede Freys Hotel.

Familieme Boas er beskrevet i en række småhefter, som udkom i 1980'erne, forfattet og udgivet af Kjeld E. Lindholm, Charlottenlund, søn af Arne Lindholm. (Kjeld E. Lindholm var i øvrigt i lære i Wulffs forretning). Dette omfattende og interessante kildemateriale viser, at familierne Boas er vidt forgrenede og bor mange forskellige steder i Danmark. Et eksempel på et fremtrædende og agtet medlem af familien er skibsbygger Sophus Boas (og hans efterkommere) i Rudkøbing - i øvrigt en bror til Ole Christoffer Boas (den ældre).

KØBMAND BOAS (den ældre).

Ole Christoffer Boas (f. 1822) etablerede sin forretning, byens første egentlige manufakturforretning, på hjørnet af Søndergade og Bagergade i 1851.

Bagergade 5, hvor Boas startede i 1851

I begyndelsen var den vigtigste artikel bånd til nationaldragterne(!), men snart blev udvalget mere bredt. Det gik forretningen så godt, at man allerede i 1856 kunne flytte til Vestergade 8, hvor den voksende manufakturforretning siden har haft domicil. I forbindelse med flytningen indrykkede købmand Boas følgende avertissement i Lolland-Falsters Stiftstidende (4, s. 31):

”Den Kjøbmandshandel, jeg hidtil har ført i Farver Sanders Gaard paa Hjørnet af Søndergade, ophører nævnte Sted Løverdagen den 23de ds., og fortsættes Mandag den 25de i min nye Leilighed paa Vestergade (forhen Fru Bjerrings Sted).

Ved denne Lejlighed aflægger jeg min Tak for den Velvillie man hidtil har skænket mig, og haaber, ved at fortsætte min hidtidige Fremgangsmaade, ogsaa i Fremtiden at blive værdig til Publikums Gunst.

Stubbekjøbing, den 20de Febr. 1856
Chr. Boas.”

Forretningens nye domicil i Vestergade ses på nedenstående foto fra december 1891.

Omkring 1870'erne, da nationaldragternes brogede, hjemmelavede stof måtte vige pladsen for de mere moderne damekjoler, begyndte den vækst og fremgang, der skulle gøre manufakturforretningen til en af de betydeligste i stiftet.

Købmand Boas udnævntes i 1857 til kærner, som dengang var et borgerligt ombud. I 1860 blev han valgt til ligningskommisær. Efter at have varetaget denne post i tre år, indvalgte han i byrådet, hvor han havde sæde indtil 1897. Boas har således haft forskellige kommunale tillidshverv gennem 40 år. For sin indsats blev han i 1888 udnævnt til Ridder af Dannebrog. (5) Det er værd at notere sig, at P. W. Wulff var medlem af byrådet i årene 1879 – 1909. (2, s. 12)

I mange år var Boas bestyrelsesmedlem i ”Understøttelsesforeningen for Stiftets købmænd”, ligesom han gjorde et stort arbejde for den lokale understøttelsesforening.

Hans stiftede et legat på kr. 10.000 til fordel for forskellige institutioner i Stubbekøbing.

Boas omtales som en nobel natur, der i det stille øvede stor godgørenhed. Om sit forhold til sine ansatte kunne Illustreret Tidende berette følgende: ”Ved sit 50-års jubilæum i 1901 fik han ret til at føle, hvor afholdt han var som chef og som menneske, bl.a. derved, at der overrakte ham et stort album, hvortil mange medarbejdere gennem årene havde sendt deres portræt.”(6)

Hans forretningsaktiviteter var først og fremmest skabt af hans dygtighed og fremsynethed. Hertil bidrog også de gunstige økonomiske konjunkturer, som var gældende mellem landbrugskrisen i 1820’erne og en ny krise i 1880’erne. I disse år øgedes landbrugsproduktionen ganske betragteligt, og den gode indtjening fortsatte indtil 1870’erne. I overgangen til 1900-tallet og i løbet af 1. Verdenskrig opnåede mange landbrugere en betydelig velstand, der gav afledede virkninger til de øvrige erhverv. (7, 49-52) Også den voksende befolkning medførte øget efterspørgsel; således fordobledes indbyggertallet i Stubbekøbing fra midten af 1850’erne til slutningen af 1. Verdenskrig til 2150. (8, s. 85-86)

DE STORE PROJEKTER.

Boas var en af drivkræfterne i to projekter af særlig betydning for Stubbekøbing og landsdelen, nemlig byens lystanlæg og den lokale rederivirksomhed.

Den første del af ”Dosseringen” var allerede anlagt i 1839 på initiativ

af byfoged Buntzen. Det mod vest liggende terræn lå ubenyttet, bortset fra at skytteforeningen holdt skydeøvelser i årene mellem de slesvigske krige. På et borgermøde den 30. maj 1881 blev der fremsat et forslag om anlæggelse af et lystanlæg på dette areal, og man besluttede, at købmændene Boas og Wulff skulle arbejde videre med sagen. På et byrådsmøde den 7. juni blev der forelagt et forslag om at erhverve det pågældende areal for 1.000 kr. pr tønde land. Det blev tiltrådt af byrådet, som den 2. august modtog ministeriets tilladelse til købet.

Forinden det afholdte borgermøde modtog borgerne følgende indbydelse:

”I erkendelse af, at der her ved vor by, når undtages Dosseringen langs stadens nordside, aldeles mangler spadseregange, og af, at der ligeledes ganske mangler forskønnende anlæg, hvor de af byens indvånere, der ikke have befordring eller evne til at leje sådanne, kunne med deres familie tilbringe en ledig time i nogenlunde behagelige omgivelser, have vi påtænkt at søge en sum tilvejebragt for at købe Strandskrænten langs Stubbekøbing Møller Mark, hvor der efter vor mening vil kunne anlægges en overordentlig smuk lille lystskov.

Vi håber, at der, når der ved private midler er tilvejebragt en passende sum, vil vise sig stemning i byens råd for ved offentlige midler at fuldstændiggøre fornøden kapital.

Vi har sikret os ejerens indvilligelse til at sælge den fornødne jord til en pris af kr. 1.100 per tønde land og har ment at lade dybden af arealet bestemmes af den kapital, der kan stilles til rådighed.

Vi har selv tegnet os for et bidrag og indbyder herved byens indvånere til at medvirke til formålets fremme ved også at tegne sig som bidragsydere.”

Indbydelsen var underskrevet af P. W. Wulff og Chr. Boas, hvilket vidnede om, at disse havde været de afgørende kræfter til at fremme projektet (9, s. 45-46). I byrådsmødet den 2. august 1881 blev valgt et udvalg, der i de følgende år skulle lede projektet, nemlig læge Rostrup, dyrlæge Hans Jensen og købmand P. W. Wulff. Det kan undre, at købmand Boas ikke blev medlem af dette udvalg, men måske fandt han,

at det vigtigste var, at projektet nu blev realiseret og tillige var i gode hænder.

Man besluttede at anmode førstelærer R. C. Andersen, der på dette tidspunkt ikke var medlem af byrådet, om at indtræde i udvalget som fjerde mand. Dette valg viste sig at have uvurderlig betydning for anlæggets planlægning og ledelse af arbejdet. Stubbekøbing Lystanlæg blev i virkeligheden hans værk. Men uden de initiativrige købmænd var dette naturskønne område næppe blevet etableret.

Omkring 100 borgere gav bidrag til indsamlingen, der indbragte ca. kr. 1.400,-. Sammen med et tilskud fra kommunen på kr. 1.000,- var der tilvejebragt midler til det første års store udgifter, herunder udplantning af 17.000 små træer og buske. Anlægget havde tidligt en skare af venner og velyndere, bl.a. nævnes, at ”skulle der bruges grus til gangene, hentedede købmændene og andre, der havde køretøjer, det ved Grønsund; var det materiale til risgærder under skrænten, der savnedes, så bragtes det herud fra Liselund, og manglede der sten til Glaciet, lå der en skønne dag 5 kubikfavne i strandkanten, en gave fra d’herrer Wulff og Boas, osv.” (9, s. 49)

I 1894/95 tilkøbtes et areal i den vestlige del af anlægget som følge af en gave på kr. 1.000,- fra købmændene Wulff og Boas (den ældre) samt fuldmægtig H. Munk. I 1899 modtog anlægget to store gaver: Fra Boas (den ældre) det areal, som senere blev udlagt som festplads, og fra Boas (den yngre), P. W. Wulff og fuldmægtig Munk et areal nord for fyret. I 1914 indgik man en aftale med Fyrvæsenet om at holde fyrinien fri for beplantning, hvilket forudsatte, at man tilkøbte et areal mod vest. Betalingen herfor blev afholdt af Boas (den yngre) og H. Munk.

I 1905 stiftede købmand Boas (den ældre) et legat, hvis renteafkast kunne anvendes til anlæggets forskønnelse.

Allerede fra 1884 blev der i det nye anlæg musiceret én gang om ugen af et hornorkester. I 1896 opførte hotelejer Keis Pavillon, hvor man både kunne stille sin sult og tørst. Lystanlægget blev derfor hurtigt indbyggernes mål for sommeraftenernes og søndagenes spadsereture. (8, s.113)

Fyrlinen hvor Genforeningsstenen senere kom til at stå

Udsigten med pavillonen som P.W. Wulff lod opføre i 1894

I sin beretning fra 1934 om tilblivelsen af Stubbekøbing Lystanlæg konkluderer C. Strandgaard følgende: ”Den samvirken mellem kommunen og dens borgere, hvorom her er berettet, og som førte til det smukke resultat, vi nu har for øje og glæder os over, er i virkeligheden enestående i vor bys historie og vil lyse som eksempel til efterligning for kommende slægter.” (9. s.57)

Baggrunden for at oprette et dampskibsselskab var en stærk utilfredshed med, at Stubbekøbing ikke havde fået del i den forbedring af samfærdselsmidlerne, som var sket ved dampmaskinens fremkomst. Der havde dog tidligere været daglig dampskibsforbindelse mellem Stubbekøbing og Masnedsund, men da den falsterske jernbane blev anlagt, medførte dens placering, at Stubbekøbings post og persontrafik henvistes til ”den møjsommelige, tidsspildende og ca. 1½ mil lange Diligenceforbindelse over Nr. Alslev”. (10. s.32).

Den 16. juni 1881 stiftedes Aktieselskabet Dampskibs-Selskabet ”Stubbekøbing”, der regelmæssigt skulle besejle ruterne mellem Stubbekøbing, Grønsund på Møn, Bogø og Masnedsund. Det var først og fremmest købmændene Wulff og Boas, der arbejdede for sagen, ligesom de sammen med fabrikant Carl C. Rasmussen udgjorde selskabets første bestyrelse. Blandt de øvrige initiativtagere var overretssagfører Ravnsgaard, apoteker Bunkeflod, læge Rostrup, Smidth, garver Sørensen og kaptajn Prehn.

Denne kreds af borgere tegnede sig for et aktiebeløb på kr. 18.000,-, idet købmændene Boas og Wulff lovede at forhøje deres tegning senere. Aktiekapitalen blev ansat til kr. 35.000,-, og de samlede udgifter ved etableringen blev senere opgjort til kr. 36.043,-. Heraf blev kr. 10.000,- finansieret via et lån fra ministeriet, der også havde tilsagt at yde et årligt tilskud på kr. 8.000,- mod besørgelse af posten.

S.S. Stubbekøbing 2, der sejlede ruten Stubbekøbing-Masnedsund 1912-1918

Efter nogle år med begyndervanskeligheder og driftsunderskud begyndte de økonomiske resultater at blive forbedret. Dette skal ses i sammenhæng med, at man tidligt ophævede selskabets forsikringer og heller ikke forsikrede de skibe, man tilkøbte gennem årene (!) De årlige overskud tillod udbetaling af udbytte på 8-12 % frem til århundredskiftet.

Masnedsund—Stubbekjøbing—Møen.					
Dampskibsselskabet Stubbekjøbing.					
Daglig Fart.					
Fra Stubbekjøbing	715 Fm.,	345 Eft.			
! Masnedsund	815 -	445 -			
Fra Masnedsund	1200 Midd.,	1005 Aft.			
! Stubbekjøbing	100 Eft.,	1105 -			
2 store Automobiler medtages paa hver Tur til og fra Masnedsund. Forudbestilling af Plads til Automobiler gennem Telefon Nr. 116.					
Stubbekjøbing—Haarbølle Bro.					
Bedste og billigste Forbindelse mellem Falster og Lolland og Stege.					
Fra Stubbekjøbg.	905	1100	180	400	600
! Haarbølle Bro	930	1125	156	425	625
! Stege	1100*	1220	—	615	—
! Moens Klint	1200*	120	—	—	—
f. Moens Klint	—	—	—	1215	—
f. Stege	700*	800	—	300	—
Fra Haarbølle Bro	935	1130	200	430	630
! Stubbekjøbg.	1000	1155	285	465	655
8 Automobiler medtages paa hver Tur. Postbefordring se Rute 489. * Automobilen kører ikke Søn- og Helligdage.					

Sejlplan fra 1922

I 1896 overtog rederiet en dampbåd, som man navngav ”Bogø”, idet den blev indsat på rutesejlsads mellem Stubbekjøbing og Bogø. Denne rute gav i en årrække mindre underskud, som dog blev opvejet af pæne overskud på Masnedsundruten.

I 1911 udvides aktiekapitalen fra kr. 65.000,- til 110.000,-. Årsagen her til fremgår ikke, ligesom vi heller ikke kender aktiefordelingen. Var det købmændene Wulff og Boas, der stod som de store kapitalindskydere, eller var de nytegnede aktier mere bredt fordelt blandt aktionærene?

I de følgende år ”er færgefarten kommet ud af sit rolige leje på grund af landevejstrafikkens opsving. Storstrømsbroen kommer og betyder en hel omvæltning for selskabet, og endelig nærmer dampskibsfartens op-hør sig med planer om en Bogødæmning.” (10.s.39)

Allerede i 1929 besluttede selskabet at anskaffe en rutebil, som kørte mellem Stubbekøbing og Nr. Alslev (evt. også Vålse, Gåbense og Grøn-sund).

Selskabets problemer med eksisterende færgeprivilegier repræsenterer et selvstændigt kapitel, som voldte hovedbrud og var særdeles tidsrø-vende. Der skal ikke her redegøres i detaljer om disse komplicerede for-hold, blot skal nævnes nogle langstrakte og betydelige sager.

En uoverensstemmelse med Det Classenske Fideicommiss blev bilagt ved et forlig, hvor selskabet betalte kr. 10.000,- for at overtage Fi-deicommiss' privilegium til færgeriet på Møn.

En ny sag blev rejst af en ny ejer af færgeriet på Møn, som endte i 1933 i Højesteret med stadfæstelse af dampskibsselskabets rettigheder. En-delig førte man en sag mod Præstø Amt angående færgeprivilegiet, som blev vundet både ved Landsretten og i Højesteret.

Som følge af den nævnte udvikling i trafikken besluttede selskabet på en generalforsamling den 29. maj 1947 at afvikle selskabet. Om likvi-dationsprovenuet oplyses følgende: "Heraf udbetaltes så 100 procent af aktiernes pålydende, i 1952 blev der udbetalt 50 procent, i 1953 på ny 50 procent og i 1954 30 procent. Der var herefter udbetalt 230 procent foruden 100 procent, som var udbetalt i 1921."

Udover at være til gavn for by og egn i årene 1881 – 1947 var etablerin-gen og driften af Dampskibs-Selskabet "Stubbekøbing" ikke nogen dår-lig investering. Det betydelige likvidationsprovenu synes dog at være fremkommet mere ved skibssalg end ved den egentlige færgedrift. Ek-sempelvis blev Dampskibet "Stubbekøbing" erhvervet for kr. 90.000,- i 1911 og afhændet i 1916 for kr. 190.000,-. (3, s. 35)

KØBMAND BOAS (den yngre)

Ole Christoffer Boas blev ansat i sin farbrors manufakturforretning i 1891. Han var født på "Baadsgaard" i Nordjylland, hvor hans far var proprietær, jf. tidligere. Han lærte handel hos firmaet V. Wegener i Vej-le, og kom efterfølgende til en manufakturforretning i Rudkøbing. Med økonomisk støtte og tilskyndelse fra sin farbror studerede han et års tid på Grüners Handelsakademi i København.

Af den bevarede brevveksling fremgår det gode forhold mellem de to familiemedlemmer, og eftertiden har til fulde bekræftet, at den ældre Boas så rigtigt, da han knyttede sin nevo til virksomheden. Den yngre Boas overtog manufakturforretningen i 1894/95, og allerede i 1898 besluttede han sig for at opføre en ny og større ejendom, en efter de lokale forhold statelig bygning, på den samme adresse i Vestergade

Den nye forretning på Vestergade 8 i 1920

Samtidig anlagdes et skrædderi, ligesom et stort antal nye artikler blev optaget.

I 1915 blev det igen nødvendigt at udvide forretningslokalerne. I en stort opsat artikel i "Illustreret Tidende" beskrives det således: "Der blev bygget et sidehus med 280 kvadratalen gulvflade. Stueetagen anvendes til færdig dame- og herrekonfektion, der snart spiller den samme rolle i provinsen, som den i mange år har gjort i hovedstaden. På 1. sal er indrettet tidssvarende systuer og spisestue med køkken for personalet. Som allerede nævnt er forretningen nu en af Stiftets største og beskæftiger ca. 25 personer..." (6)

Ligesom sin forgænger var den yngre Boas en dynamisk forretningsmand, der anvendte megen energi på andre aktiviteter. Det faldt i hans lod at videreføre to af de mest omfattende, nemlig byens lystanlæg og driften af Dampskibs-Selskabet ”Stubbekøbing”. Sidstnævnte har utvivlsomt været det mest problemfyldte og arbejdskrævende, ikke mindst som følge af de mange tvister om udnyttelse og overtagelse af besejlingsrettigheder, jf. tidligere.

Et særligt projekt var også etableringen af det nye Freys Hotel i naboejendommen, Vestergade 10, tilhørende arvingerne/boet efter købmand C. B. Benzon. I 1899 købte Boas jun., P. W. Wulff og kæmner M. Lindholm det store forhus, og bag dette lod de i 1903 opføre den store teatersal. I begyndelsen af 1904 indgik man en aftale med restauratør L. Keis, hvorefter denne forpagtede hotellet – en forpagtning, som ophørte i 1914. På dette tidspunkt afhændede konsortiet ejendommen til Christian Jensen, der videreførte hoteldriften i mange år fremover. Vi kan se, at det lille familiekonsortium foretog en investering over 15 år for at skaffe Stubbekøbing et hotel og samlingssted for borgerne. Det er nærliggende at antage, at denne investering var finansieret – helt eller delvis – ved lån fra Sparekassen for Stubbekøbing og Omegn, jf. nedenfor. For yderligere oplysninger om Freys Hotel’ historie henvises til artiklen ”Freys Hotel – et samlingssted” . (11, s.15)

Købmand Boas var formand for tilsynsrådet i ”Sparekassen for Stubbekøbing og Omegn” og var også bestyrelsesmedlem i ”Diskonto- og Laanbanken for Stubbekøbing og Omegn”. Sidstnævnte havde en ”fri-ere pengeomsætning”, end hvad der hørte til de egentlige sparekassers opgaver. Han var tillige i en længere årrække medlem af bestyrelsen i ”Sammenslutningen af større Sparekasser i Danmark”. Arbejdet i den lokale sparekasse har givetvis været forbundet med et tæt samarbejde med familien Wulff, idet Peter Wilhelm Wulff var medlem af sparekassens direktion og den dermed forbundne Diskonto- og Laanbank. Han startede med at blive indvalgt i bestyrelsen i 1895. (12, s.16)

Boas var også interesseret i udviklingen af Horbelev. Sammen med bl.a. købmand P. W. Wulff oprettede han i 1910 et interessentskab,

som havde til formål at opkøbe jordarealer omkring Horbelev by. Efter nogle frasalg blev en del af arealet udlagt til byggegrunde og vejarealer. Dette område udgør det meste af Horbelev by, som den ser ud i dag. Købmand Boas omtales som ”formand for og drivkraften i hele denne udvikling”. (13, s.61) Hans interesse for Horbelev medførte, at han ofte besøgte byen. Han søgte derfor sognerådet om anvisning af den korteste vej dertil fra landevejen og om tilladelse til at køre der med sin automobil. Sognerådet svarede imidlertid, at man var ubetinget modstander af bilkørsel på kommunens veje og således ikke ønskede at anvise nogen vej! - Man kan med god grund reflektere over, at dette var en kommunal holdning for godt 100 år siden. (14)

I mere end 25 år var Boas formand for ”Stubbekøbing Søbadeanstalt”, som blev bygget kort før 1. Verdenskrig og i slutningen af 1930’erne blev overdraget til kommunen.

Badehusene, som indtil de blev fjernet omkring 1970, var et yndet opholdssted for byens børn og unge

Boas drev i nogle år Stubbekøbing Cementvarefabrik. Denne aktivitet forekommer imidlertid noget fremmed for hans forretningsområde, men vi har ikke nærmere kendskab til baggrunden. Måske ville han bevare virksomheden, indtil en interesseret køber viste sig.

I årene 1911-1931 var han formand for Stubbekøbing Handelsstandsforening. (Købmand Johannes Wulff var også i en periode formand for denne forening).

Købmand Boas var i en menneskealder formand for bestyrelsen for "Lolland-Falsters Understøttelsesforening for trængende Handlende og disses Familier". (I mange år var købmand Johannes Wulff også medlem af denne bestyrelse)

Boas var også i bestyrelsen for "Dansk Provins-Manufakturhandlerforening".

Han har også været vicepræsident i "Foreningen af danske Motorejere" og medlem af bestyrelsen for "Forenede danske Motorejeres Forsikringsafdeling".

Som amtsrepræsentant var Boas i mange år medlem af bestyrelsen for "Nationalforeningen til Tuberkulosens Bekæmpelse".

Et af hans hjertebørn var efter sigende området ved Kongsnæs. Han købte et større område af Det Classenske Fideikommis, der efter lensafløsningsloven fra 1912 solgte ud af gårde med tilhørende jorder. Christoffer Boas lod arealet plante til med frugttræer. Han holdt meget af dette område, så hans daglige biltur gik til hans plantage og lille landbrug.

Hygge på Kongsnæs

Under krigen, da bilen måtte klodses op, cyklede han til Kongsnæs. Hans arvinger frasolgte i 1969 et areal på 25.303 m² til kommunen, der udstykkede arealet til 24 parcelhusgrunde. (15)

Købmand Boas afgik ved døden af en hjerneblødning i julen 1954 i en alder af 86 år. Døden kom noget uventet, idet han lige til dagen før juleaften færdedes i sin forretning, hvor han talte med kunder og personale. Mange år forinden døde hans onkel i den samme alder. Mon disse mænd var af en særlig støbning? Det fristes man til at tro.

SAMMENFATNING

Købmændene Boas var – sammen med købmændene Wulff – repræsentanter for ”den moderne forretningsmand”, som opstod i landet i anden halvdel af 1800-tallet og et godt stykke ind i det tyvende århundrede. (16, s. 60) Disse forretningsfolk var særdeles initiativrige og engagerede sig også i samfundets udvikling, beklædte poster i bank- og sparekassebestyrelser, samt tog del i byrådsarbejde og almennyttige aktiviteter.

De mest betydningsfulde projekter var etableringen af Stubbekøbing Lystanlæg og oprettelsen af Dampskibs-Selskabet ”Stubbekøbing”. Her var den ældre Boas en af de drivende kræfter, og en del år senere faldt det i den yngre Boas’ lod at videreføre og afslutte disse langstrakte projekter. Den yngre Boas var – også her sammen med P. W. Wulff – initiativtager til etablering af Freys Hotel, herunder opførelse af en ny teatersal. Han engagerede sig endog i udviklingen af Horbelev by, ligesom han opkøbte et større areal i Kongsnæs, der senere blev udstykket til parcelhusgrunde.

Det er bemærkelsesværdigt, at de tætte familierelationer mellem Boas- og Wulff-familierne udmøntede sig i et frugtbart samarbejde til gavn for Stubbekøbings udvikling.

Det fremgår, at købmændene Boas - onkel og nevø - ikke kun var dygtige købmænd, de var også fremsynede og meget alsidige i deres interesser. Ikke mindst den yngre Boas var engageret i så meget, at det synes uoverkommeligt. Det må formodes, at manufakturforretningen

har været særdeles rentabel, når der har kunnet afsættes så mange økonomiske midler til ”sekundære” aktiviteter.

Den store og statelige ejendom i Vestergade står der endnu og vidner om en lokal erhvervshistorie, som er værd at erindre sig.

KILDEMATERIALE

- 1 Stubbekøbing Filmen 1941 – 1943. Stubbekøbing Bibliotek, 1997.
- 2 Niels Koch: ”En købmandsslægt i 200 år”. Udgivet i 2001 af P. W Wulff.
- 3 Boas, Hefte X, udgivet af Kjeld E. Lindholm, 1986.
- 4 Boas, Hefte VI, udgivet af Kjeld E. Lindholm, 1986.
- 5 Stubbekøbing Avis, 24/1 1909.
- 6 Illustreret Tidende, 9/11 1916, IV.
- 7 Hans Chr. Johansen: ”Danmarks Historie”, Bind 9. Gyldendal, 1985.
- 8 Sven Henningsen: ”Stubbekøbing 1354 – 1954”. Udgivet af Stubbekøbing Byråd, 1954.
- 9 C. Strandgaard: ”Stubbekøbing Lystanlæg. 1882-1932”. Lolland-Falsters historiske Samfund, Aarbog XXII, 1934, s. 45-57.
- 10 Chr. Boas og J. F. Legardt Iversen: ”Dampskibs-Selskabet Stubbekøbing”. Årsskrift 1998.
- 11 Finn C. Sørensen: ”Freys Hotel – et samlingssted”. Årsskrift 2015.
- 12 ”Sparekassen for Stubbekjøbing og Omegn. 1857-1907”. Jubilæumshefte udgivet af Sparekassen i 1907.
- 13 Carl Carstensen: ”Horbelev Stationsby (Konsortiet)”. Horbelev. Blade af et sogns historie. s. 61.
- 14 Oplysning fra Lokalhistorisk Arkiv Stubbekøbing.
- 15 Grundejerforeningen ”Kongsnæs Helårs”. Redigeret af Ingeborg Jørgensen. Juli 1981.
- 16 Vagn Dybdahl: ”Det nye samfund på vej 1871 – 1913”. Dansk social historie, bind 5. Gyldendal, 1982.

Erindringer fra et langt og besværligt liv

Af Knud Ambus

Man kan jo godt undre sig over, hvorfor jeg giver mig i kast med denne opgave. Kan min biografi være så meget mere interessant end som alle andres? Svaret er nej, jeg skriver det kun ned, fordi eftertiden så har noget at sammenligne med.

Nu i dag, hvor jeg begynder at skrive har vi d.11. januar 2013. Da er jeg fyldt 84 år for én måned siden, idet jeg blev født d. 12-12-1928.

Mine barndomsår.

Mine forældre havde et mindre landbrug, en parcellistejendom i Lillebrænde, ude ad Fjenstrupsiden til. Jeg var ikke den førstefødte, idet de i forvejen havde haft en lille pige, som desværre led vuggedøden, som man kaldte det dengang. Mine forældre har aldrig selv nævnt noget om det. Det var min farmor som gjorde mig bekendt med det. Hun sagde, at min mor havde meget svært ved at komme over det.

Det var under meget små og meget fattige kår. Det var op til krisen i trediverne.

Der var rigtig mange mennesker, som ingen penge havde. Halvandet år senere fik de så min broder Erik, d. 29-6-1930. Det er ikke ret meget, jeg husker fra de første år. Dog, kan jeg godt huske husets indretning. Det var en ældre stråttækt ejendom, med køkken, stue og soveværelse, plus et mindre rum og en forstue. Vi har nogle få fotografier derovre

fra, så minderne om den tid dør ikke, selv om det hele brændte et års tid efter, vi var flyttet derfra.

At loftet i stuehuset var ved at ældes, fik man tydeligt bevis på den ene sommer. Jeg var lagt ind i soveværelset for at sove til middag.

Min seng stod ved siden af mors, kun med en smal gang imellem.

Udenfor var man i gang med at tærskes.

Kernerne blev båret ind og tømt ud på stuehusloftet. Pludseligt brast loftet.

Ned i mors seng kom både manden med kornsækken, loftbrædder og andet korn. Jeg kan endnu se, hvor angst og

forfærdet min mor kom farende inde fra stuen og hev mig ud af selen

og væk. Men sikken et svineri og besvær med at rydde op. Jeg kan huske

at der over hullet i loftet blev lagt en gammel dør. Den lå der længe, man havde

ikke råd til at reparere sådan lige omgående.

Knud og Erik - ca. 1932

Udover at dyrke jorden og passe de få dyr, der var, så havde far andel i en lille mælkerute. Man samlede mælkejungerne sammen og kørte dem til Maglebrænde mejeri. Jeg har selv været med på turen. En overgang var den ene af de to heste, som far havde, så uregerlig, at far måtte hente vores nabo for at få spændt for. Naboen var Poul på "Teglbrændergården", Andersen hed de vist nok. Det var den eneste mand, som den tossede hest havde respekt for. Den både sparkede og bed.

Vi, Erik og mig, var næsten kun os selv hver dag. Dengang var der ikke noget, der hed børnehaven o. l. Vi havde næsten ingen omgang med andre børn. Vi måtte selv finde på noget at få tiden til at gå med. Meget af tiden gik med at følge med i, hvad vores forældre foretog sig. Bl. a. husker jeg, at de lugede roer. Vores far lugede med kort jern. Dvs han kravlede på knæene over skrævs af roerækken. Det var før jeg kunne tale rede. Jeg er mange gange senere blevet mindet om sætningen, "Det er den dore der ska bli dosing". Det betyder, at når far en gang imellem

lod en lille blok små roer blive stående, som jeg så skulle tynde ud, så var det den største af roerne, der skulle blive stående tilbage.

En anden episode var, at far havde været heldig at skyde en fasan. Der kom nogle fremmede til huset og Erik ville fortælle om det. “Far har skudt en “basan”. Og straks var jeg efter ham og gjorde ham det begribeligt, at det hedder ikke en basan, det hedder en pasan.

Af fotografier fra den tid kan man se Erik og mig med hver en trillebør, som vores farfar havde lavet til os. En gyngestol lavede han også til os. Han var meget ferm med træsløjd. Det tidligste legetøj, som jeg husker vi havde, var en æske med klodser. Altså små træstykker af forskellig længde og tykkelse. Da kom der en dag en skorstensfejer, som gav sig tid til at bygge et tårn af alle klodserne. Det var meget stort. Vi glædede os til, at han skulle komme igen. Vi har nok også haft enkelte små dyr, udskåret i træ. Det var først flere år senere, at vi fik mekanisk legetøj. Det næste var “Skruesager” som vi kaldte det. Små metalstykker med en masse huller boret igennem, som så kunne samles med nogle små

skruer og møtrikker, til en eller anden dims. På et lidt senere tidspunkt, vist nok efter vi var flyttet til Næs, kan jeg huske at vi brugte nogen tid på at løbe ved siden af et hjul af en ældre cykel, som man holdt i fart ved hjælp af en mindre træpind, som man slog til hjulet med.

I foråret 1935 var der lidt diskussion, om jeg skulle begynde at gå i skole, eller om det kunne vente, til jeg var fyldt 7 år. Men nej. Dagen før skolen begyndte det nye skoleår, blev far sendt til Stubbekøbing for at købe en “ Ole bole” bog til mig. Jeg kendte altså ikke et bogstav, da jeg begyndte min skolegang. Min mor var med den første dag. Jeg vrælede meget den dag. Så meget nyt og så mange fremmede mennesker, det var for meget. Jeg kom til at sidde sammen med Nellemands Willy fra Lillebrænde. Ifølge “Sjællandske tidende” døde Willy Nellemand Hansen, i juli måned 2013, og blev begravet i Lillebrænde.

Det er Lillebrænde skole det drejer sig om. Der var to lærere til fire klasser. Vi gik altså kun i skole tre dage om ugen. I første klasse var det en ældre dame, vist nok en frøken. Noget af det første, som jeg husker, hun lærte os, var første vers af salmen, “Nu titter til hinanden”. Så tegnede hun blomster på tavlen som stod og nikkede til hinanden. Hun lærte os også at klippe og klistre. Noget af det første, jeg lavede, var en rød tulipan med grønne blade. Min mor gemte på den i mange år.

Det var så heldigt, at første og fjerde klasse gik i skole samme dag, så der var nogle af de store piger, som tog sig af mig noget af tiden. Den ene af de store piger skulle samme vej hjem som jeg. Det var et dejligt betryggende selskab. Det gjaldt også ved leg i skolegården. På vej til skole skete det et par gange, at jeg kom op og sidde på stangen hos en af de store drenge. Den pågældende var den senere brandinspektør i Stubbekøbing, Hans Aksel Breitenstein, hvis far havde gård ud til den side. I skolen begyndte jeg samtidig med møllerens Kjeld fra Blæsbjerg, en ung mand som, så vidt jeg husker, både kunne læse og skrive inden første skoledag.

Den ene af vores naboer var en dame ved navn Karen Marie. Hun havde en søn, som var arbejder på “Liselund”. Denne søn havde en vindmølle i haven, hvormed han kunne producere elektrisk strøm. Hos ham fik vi

opladet vores akkumulator til radioen. Hvis denne såkaldte radio ellers fungerede, kunne man sammen med meget skrattende lyde høre lidt radioavis eller lidt gammeldags dansemusik. Radioen var bare en lille firkantet kasse, på ca. 12-15 cm. i længde og bredde, og vel ca. 8-10 cm. i dybden, sådan som jeg husker den. For overhovedet at høre noget, skulle man have hovedtelefoner på. Nogle store nogen, som dækkede begge ører.

Hvorfor,- har jeg aldrig rigtigt hørt noget om, men hen på efteråret 1935 flyttede vi over til Næs, hos vores farmor og farfar. (Kirstine og Laurits Ambus). Om det var, fordi far ikke kunne klarer terminerne i Lillebrænde, eller om det var, fordi farfar ikke var rigtig rask. Eller fordi der var mere arbejde på den lille gård, end som farfar magtede.

Der var andet at se til, ud over det traditionelle landbrug. Der blev solgt grus fra en grusgrav, som var på ejendommen. Det var på samme ejendom, Åstrup kommune havde grusgrav. Det er et ret kuperet terræn, med sandbanker, altså aflejring fra istiden.

Det med grusgravning var et umanerligt meget tungt og svært arbejde. For at komme til gruset skulle man først fjerne den lerjord, som lå øverst. Det kunne godt variere i tykkelse. Nogle steder 1 meter, andre steder 2 meter. Og hvis det så samtidig var blevet sommer og tørt, så var det meget besværligt.

Farfar havde haft smeden i Åstrup til at fremstille en grusharpe. Det var en stor jerncylinder, som lå næsten vandret og blev drejet rundt. I dette tilfælde ved hjælp af en ældre bilmotor. På cylinderen var monteret sål og huller over forskellige rum, i hvilke der så dryssede grus af forskellig kvalitet og størrelse. Noget kunne bruges til at mure med. Altså til mørtelblanding. Andet var egnet til støbearbejder. Så var der småsten til havegange o. l.

Jeg husker, at den ene af de opgaver, som det medførte, var at levere grus. Dengang med heste og vogn. Jeg husker bl a., at far kørte en masse ture, da Åstrup alderdomshjem blev bygget. Op omkring Åstrup med læs, og ned over Chr. Ahrendts markvej og mose på tilbagevejen. Den var meget kortere, når og hvis der ellers var fremkommeligt. En anden opgave var grus til en ny stald hos gdr. Frimann i Vejringe.

Vi kørte også grus til det ene af de 3 statshusmandsbrug, der blev oprettet på Sortenshave da Skånings gård brændte. Det var på en af de ejendomme, at Hedvig og Poul Hildebrandt har boet.

Den der ildebrand husker jeg meget tydeligt, det var den første jeg oplevede. Det var lige over middag. Vi kunne se røgen. Og da vi gik op på marken ved kommunegrusgraven, kunne vi også se, hvor den kom fra. Erik og jeg fik lov til at cykle om og se, hvad der skete. Men inden vi nåede der over, var de stråttækte staldbygninger fuldstændig nedbrændt. Stuehuset, som var af nyere dato og ikke stråttækket, stod tilbage. En del indbo var båret ud i haven. I kostalden lå resterne af to stykker ungkvæg, som var indebrændt. Det gjorde et vist indtryk, som ikke er til at glemme igen. Hvilke lidelser de har været igennem, inden de er bukket under.

Ilden var opstået i en madras, som var stillet op ad væggen i solen under karlekammerværelsets vindue. Det var sommer, så vinduet stod åbent. Den ene af de unge medhjælpere havde tændt og røget en cigaret og smidt skoddet ud af vinduet. Der går ild i madrassen, som sætter ild i stråttaget.

Der var ikke rigtigt noget brandvæsen den gang. Købmanden fra Åstrup var godt nok ankommet med den kommunale brandsprøjte. Men hvad nytte kunne den gøre, selv om der var en lille mergelgrav med vand i, lige bag gården. Der kom også en enkelt bil fra Zonen i Eskildstrup. De to mænd nåede dårligt nok at se røgen.

Det med grus og sten var jo mest sommerligt arbejde. Hvad vores far fik tiden til at gå med om vinteren, kan jeg ikke huske, ud over at være med til at passe besætningen og andre gøremål. Dog, på et tidspunkt var han med brøndgraver Arnold Jørgensen ude og slå store kampesten i stykker, til en størrelse så de kunne løftes og stables ved håndkraft. De store kampesten fandtes endnu som markskel. Eller som på Næsgård, slæbt hen til kanten af en sandgrav og væltet ned.

Disse stenstykker blev solgt til kommunen, som lod dem stable langs de af kommunens veje, som stod for at skulle repareres. De blev stablet i 1 eller 2 kubikmeters bunker. Dyngen var for det meste 2 meter lang og 1 meter bred, og så en halv meter i højden. Sådan stod de så indtil der kom andre og slog dem til skærver, som er endnu mindre stykker, som

så blev brugt til at reparere hullerne i vejen med. Det var før vejene blev asfalteret.

Pengene var stadig meget små. Min mor og farfar skændtes mange gange om deling af den smule, der kom til huset. Den anden maj 1936 fik vi vores lillebror Svend. Det gjorde ikke den store forskel for Erik og mig de første par år, senere blev der forlangt, at vi tog os lidt mere af ham også.

Det med flytningen til Næs gjorde jo så også, at jeg skulle skifte skole. Det var Vejringe skole, som var den nærmeste og mest naturlige. Og der gik de fleste af naboernes børn også. Det med naboer og naboernes børn er et rigtigt stort kapitel for sig, som jeg nok ikke rigtig magter at beskrive. Vejen ned til disse naboer gik lige forbi farfars have. Det var fire små parcellistejendomme på hver nogle få tønder land. Kaldet Præstevænge.

Der var børn på alle fire ejendomme. Og på alle fire ejendomme var der også meget trange kår. Hvad vi børn brugte af timer til at lege sammen, det var mange, navnlig i sommeraftenerne. Vi valgte gerne at lege ved et af stederne af gangen. Det var for det meste gemmelege. Så færdedes vi over alt, i stalde, på halmlofterne eller i haven. Det er underligt, nu så mange år senere, at sidde her og med fryd mindes den tid. Der er kun meget få tilbage af dem, som deltog dengang. På den tid var der jo ikke noget, som hed TV og den slags.

Herover er det mig selv, sammen med vores farmor og farfar der er på vej til aftenmalkning på marken nede på højde med Præstevænge. Dengang stod køerne i tøjer på stribe, fastholdt med en tøjrpæl. I kyllingburet i forgrunden går der en rugehøne med ællinger. Kyllingeburet blev så jævnligt flyttet lidt til een af siderne, så der kom friskt grønt i bunden af buret.

Et andet rigtigt godt minde, jeg har fra det område, det er Næsgårds Pilelyng. Et stort moseområde med mange gamle tørvegrave. Tørvegrave, som stammede fra første verdenskrig. Resten henlå med stargræsser og buskads. Her gik jeg på jagt med bue og pil, med farfars hund "Vasser" som jagthund.

Det skete da af og til, at vi lettede en fasan, men det skete der jo ingen skade ved. Ellers brugte vi megen tid på at bygge hytter og huler. Huler i den gamle del af grusgraven. Vi gravede lidt ind i siden på skrænten og lagde nogle stænger over til loft. Derefter nogle grene og kviste. Til sidst jord. Nogle gange var de voksne i tvivl, om det nu også var forsvarligt nok. Hytter var der mange muligheder for at lave på "Pilelyngen". Da kneb det bare med at skaffe materialer. Der skulle gerne bruges gamle kornsække og søm, som det var svært at skaffe. Farfar havde en lille kasse med brugte og skæve søm, som jeg møjsommeligt stod og rettede ud med en hammer. Nogle af hytterne blev lavet oppe i de største af træerne.

Vi havde masser af tid til den slags sysler. Vi gik jo kun i skole i tre dage om ugen. Og det var ikke så mange pligter vi blev påbudt. Det var mest med at luge og ordne i haverne om sommeren.

I sommerferien var jeg gerne en uges tid hos min faster i Hesnæs. Det var en herlig tid. Meget afvekslende i forhold til hverdagen. Det var før de selv fik barn. Så der var megen opmærksomhed omkring min person. På daværende tidspunkt gik vi i vandet på den side af havnen, hvor senere fiskesalget blev bygget. I de dage var jeg mere under vand end på land.

En anden episode fra de år, må jeg hellere få med. Jeg er bleven mindet om den nogle gange.

På kanten ned til "Pilelyngen" stod der dengang en lille række meget gamle og meget store bøgetræer. De var sikkert over 100 år gamle. Og ved det at de stod enkeltvis, havde de en meget stor krone. Måske 15-20 meter ud til alle sider. I det ene tilfælde var der to eller tre træer, som var vokset op tæt på hinanden, helt fra roden af. På en eller anden måde har jeg fået mast mig et godt stykke op imellem disse stammer og ud på en stor og tyk gren, men kunne ikke komme tilbage igen. Jeg kunne godt kravle videre ud ad grenen og så lade mig glide ned ad de yderste tynde grene, men turde så alligevel ikke gøre det. Dels var der alligevel ret langt ned, og så var der samtidig noget pigtrådshegn. Til al held var det en af de dage, hvor jeg havde Svend med på slæb. Ham måtte jeg så sende hjem og hente vores far.

Far kom så med et reb, der var så langt, at det kunne nå omkring grenen og ned igen. Ad dette reb kunne jeg så fire mig ned. Det har været på et tidspunkt, hvor Svend endnu ikke har talt rede. For da de så i præstevænge spurgte til, hvad vores far sagde til denne adfærd, var svaret "Så ku han fanden nusse mig ligge nede".

Ja der vankede af og til nogle knubs. Ved farmors hovedtrappe var der tre eller fire cementtrappetrin. Til trappegelænder var der ved begge sider et jernrør på vel 2-3 cm. i tykkelse. På dette rør kunne man slå koldbøtter. Vi havde mange gange fået at vide, at det var farligt, så det skulle vi lade være med. Men jeg skulle da selvfølgelig prøve alligevel. Og selvfølgelig gik det da galt. Jeg mistede grebet og hamrede snuden ned i kanten på trappestenen med det resultat, at jeg knækkede den ene af fortænderne i overmunden. Fra den dag og mange år derefter var jeg skærtandet. Først da jeg selv begyndte at få løn, blev det udbedret med guld.

Under leg en aften stødte jeg venstre hånds ringfinger mod et eller andet. Det gjorde meget ondt længe efter, og den er stadig deform. Den har været brækket, men den slags småting tog man sig ikke af på den tid. En anden gang ville jeg lave et eller andet på farfars værksted, med en af hans skarpe økser. Selvfølgelig gik det da galt. Jeg fik et ordentlig hak i venstre hånds pegefinger. Jeg kan tydelig både se og mærke arret endnu.

Ja det må jeg have med! Når der skete den slags, hvor man skulle have et sår forbundet, så blev det gjort med sejrsskind. Det var før, der var noget, som hed hæfteplaster o. l. Et sejrsskind var fosterhinden fra når en ko fik en kalv. Så blev denne fosterhinde hængt til tørre. Og når den så var tør, blev den pakket ned i en dåse med låg. Når der så var brug for et stykke, blev der med saks klippet et stykke af og lagt i blød. For det skulle igen blødes op i vand, inden det blev viklet om såret. For derefter at blive omviklet med et stykke af et gammelt lagen, eller hvad man nu havde af den slags. Det kniber i dag lidt med at finde hygiejnen i det foretagende. Der hvor man hængte hinden til tørre, kunne lige så godt være på en stolpe i stalden, med både den ene og anden slags urenheder.

Dengang var der altid masser af sne om vinteren. Og der var mange kælkebakker der omkring. Den største forhindring i den forbindelse var pigtrådshegnene. Lidt dramatik indtraf en eftermiddag, da Hans Petersens Willy og jeg var alene på kælkebakken. Willy har vel ikke været mere end 5 år gammel. Han skulle da også stå på ski. Det var ikke ret højt oppe fra, at han startede, men da han kom ned på det flade område faldt han bag over. Har formodentlig ramt et frossent muldvarpeskud el. l., for han kunne ikke rejse sig igen, for det gjorde så ondt i det ene ben. Hvad skulle jeg stille op med det? Jeg kunne jo ikke bare lade ham ligge der i sneen, og på frossen jord. Skulle jeg rende efter hjælp, eller hvad skulle jeg gøre?

Det som jeg så gjorde, var at jeg fik ham lagt på den kælk som jeg havde med, og trak ham hjem til mor Anna. Det var jo så meget trist alt sammen, men hun kunne ikke se anden løsning på det, end vi kom til at skulle have fat i en læge. Jeg blev så bedt om at gå ned til skovledet, hos Aksel Olsen og få dem til at ringe til dr. Rasmussen i Horbelev. Han kom da også og måtte konstatere, at lårbenet var brækket, så Willy

måtte på sygehuset. Dr. Rasmussen har formodentlig selv ordnet det fornødne med transport. Sygehuset var dengang i Stubbekøbing. Dr. Rasmussen fik megen ros for den forbindelse, han havde lavet. Det var noget med et kisteskaft til afstivning. Jeg har aldrig hørt Willy beklage sig over nogen efterveer. Så der var lykkelig ende på den tragedie.

Erik og jeg har ikke været ret gamle da vi fik vores første ski. Det var vores fasters mand, Ejner Bjerregård Jørgensen, som arbejdede på Hesnæs savværk. Han havde selv stået og lavet små ski til os. Han havde fået skåret noget asketræ ud i tynde brædder, som så var høvlet også med riller på undersiden. Snuden var bleven dampkogt og sat i spænd, så de var pænt opad bukket, ligesom rigtige ski.

Det sted, hvor man stikker foden ind for at styre skien, var lavet af noget brugt rem, rester fra savværkets remtræk til maskinerne. Dertil havde han fabrikeret stave med den her forhindring, som gør at stavene ikke ryger for langt ned i blød sne. De ski havde vi overordentlig meget fornøjelse af.

Jeg må nok hellere præsentere de familier, som på det tidspunkt boede i Præstevænge. Fire familier som vi havde megen omgang med, der i sidste halvdel af trediverne. Vejen gik som før nævnt lige forbi farfars have, og vel ca. 300 m. ned til en lille tværvej, som så alle fire ejendomme lå på stribe langs med.

På den første boede Ole Peter og hans kone Jenny. De havde datteren Eva, som var en lille smule ældre end mig. Senere fik de også en søn, Jørgen. På anden ejendom boede Harriet og Alfred Hansen, som havde to piger Rita og Vera. Vera var ligesom Oles Eva, en lille smule ældre end mig. Rita noget ældre. Rita og Vera gik i skole i Moseby, medens alle vi andre gik i Vejringe. På den tredje ejendom boede Anna og Hans Petersen. Deres tre børn var Svend, som jeg aldrig har rigtigt kendt, han var fløjet af reden og stukket til søs. Så var der Ingrid som blev konfirmeret der omkring 37-38. Og så havde de den før omtalte søn Willy. På fjerde ejendom holdt Mary og Carl Nielsen til. Af deres fire børn har jeg ikke haft ret meget omgang med de to ældste, Svend og Meta, de tilhører en ældre årgang.

Derimod Helmer og Willy. Dem har jeg haft rigtig meget med at gøre. Navnlig Willy, som var et par år ældre end mig. Helmer blev vist nok konfirmeret i foråret 1936. Det var Helmer, som fulgte mig i skole, den første skoledag i Vejringe. Min farmor og farfar kom meget sammen med Carl og Mary. Min farmor var gudmor til Helmer.

Helmer var god til at finde på underholdning for os unger. Somme tider lidt dristigt. Der er flere, der dukker op i erindringen. f. eks. har han et par gange fyldt karbid og vand i en lille mælkejunge og sat låget godt fast på. Hvor vi så alle blev beordret i skjul, men alligevel med udsyn til mælkejungen, hvor vi så sad og ventede på, at der var udviklet så meget gas i jungen, at låget røg højt op i luften med et ordentligt brag. Et par gange har han sat ild til det tørre græs inde på Pilelyngen i forårstiden. Det syntes jeg var vildt dristigt gjort. Tænk, hvis nu ilden var rendt fra ham. Men der var styr på det. Der var våde sække til at baske med. Og så kunne Helmer spille på harmonika. Det var ret underholdende i forhold til os, som ingen ting kunne. Der var også en gang hvor Mary og Carl ikke var hjemme, så ville han lave optræden i køkkenet for os andre små unger. Vi sad på den lange bænk, langs væggen ved køkkenbordet. På gulvet lagde han et tæppe og en dyne. Tog al tøjet af og krøb ned under dynen. Så var han syg patient. Alfreds Rita kom så ind i billedet som sygeplejerske, som skulle tilse og behandle patienten. Jeg syntes stadig, det var modigt gjort. De var omk. 14 år og Helmer var helt nøgen.

I forårstiden var jeg nogle gange med på spændende fisketure langs åen, som startede på Uglemosen og løb ud igennem Næsgårds Nord og ud i Grønsund ude ved Søborg. Fiskeriet foregik på den måde, at Helmer havde fået sat et ålejern på en lang tynd granstage og med dette udstyr gik vi langs åens kant. Hvis vi så fik øje på en fisk, som stod og luskede på fangst, så var det om at liste sig så nær ind på den, at man kunne få hakket jernet i den, inden den forsvandt. For det meste var det en gedde. Da skulle man være både meget hurtig og heldig. Det er helt utroligt, så hurtigt de kan flytte sig. Det var langt fra hver gang, der var gevinst. Da jeg nogle år senere ville prøve mine egne evner, var der blevet meget mindre med fisk. Hvilke jeg mener skyldtes, at åen havde forbindelse med en grøft, som aftog skyllevand fra Åstrup andelsmejeri. Der var kommet mere forurening i vandet.

Helmer kunne også godt være en drillepind. Han kunne rigtig godt lide at få dels mig og dels Erik til at vræle. Han kunne godt finde på at tage en skovl på nakken og så sige til os: “ Nu går jeg op og slår jeres farfar ihjel”! Og så gik han hen ad deres vej og op af farfars markvej. Til at begynde med troede vi da selvfølgelig ikke på, at han kunne finde på at gøre alvor af det. Men efterhånden som han kom nærmere farfars mødding, blev vi alligevel skræmt, og begyndte at græde og rende bag efter ham og skrike op. Han havde opnået det, han ville.

Hvis hans far, Carl Nielsen, syntes han var træt af at have os rendende der nede ved dem, kunne han godt finde på at true med, at han ville skære ørene af os. Når han stak hånden ned i bukselommen for ligesom at lede efter lommekniven, så var det på tide at komme væk.

Når vi ellers var samlet for at lege, var der gerne én mere, nemlig Jenny ude fra “Bødkerhuset” ude på mosen. Er blevet nævnt i min skrivelse, om “Klink Olaf” til Lokalhistorisk Forening i Stubbekøbing, årgang 1999.

Noget, som dukker op i erindringen, fra årene omkring sidste halvdel af trediverne er, hvordan man bryggede øl. Jeg har flere gange været sendt til maltmanden, med en lille stofpose, for at købe 10 eller 15 pund malt. Til at begynde med var det hos vores fars morbroder. Da han stoppede var det til Stubbekøbing. Ude på Nykøbingvej. Min farmors broder, som var maltmand, boede på vejen der fra Åstrup forsamlingshus går ned imod Åstrup station. Første hus på venstre side.

Ølbrygning startede med at fyre op under gruekedlen, der var fyldt med vand. Når vandet kogte, blev det tilsat humle. Humlen købte man i brugsen. Pakket i lille brun papæske. Brygning foregik i et trækare med et hul i bunden, som i første omgang blev lukket med en træprop. Karret var anbragt på en trebenet skammel, så der var plads til at sætte en mindre balje ind under hullet i trækaret.

Malten i karret blev overhældt med det kogende vand, tilsat humle. Det henstod sådan nogen tid og trak. I bunden af karret, over proppen i hullet var lagt en sammenkrøllet visk rughalm. Det virkede som filter, der skulle holde malten tilbage i karret, når bundproppen blev fjernet. Proppen blev sat i hullet igen, og det aftappede øl blev hældt tilbage i karret, for yderlig udtrækning fra malten.

Efter nogen tid blev proppen taget ud igen. Efter anden aftapning, blev øllet båret ned i kælderen og hældt i gærkarret. Ja,- man havde trækar til forskellige formål. Således også et kar til at sætte øllet til gæring i. Det var ølgær, som blev gemt i en keramikkrug, fra den ene gang til den næste. Når gæring var færdig, flød gæren oven på øllet, hvorfra den så blev skummet af og gemt til næste gang. Når gæren var skummet blev øllet hældt på store træølanker.

Ølankerne var også anbragt i kælderen. De lå på noget stillads, som hævede dem lidt op fra gulvet. Når øllet havde stået på ankerne i en tid, blev der slået en af træ drejet tappehane i ankret. Med denne hanes hjælp kunne man så tappe øllet i ølflasker. Ølflaskerne blev lukket af med korkpropper. Det lykkes ikke altid lige godt med gæring.

Ølflaskerne blev stående på kældergulvet. Det var vel det koldeste sted i huset. Nogle gange var der megen uro i disse flasker med øl. Der kom af og til knald fra kælderen. Det var eftergæring i flaskerne, der gav overtryk og trykkede propperne ud med et brag, næsten som et bøsse-skud. Nogle gange var det så voldsomt, så flaskerne gik i smadder. Der gik en del øl til spilde på det der knalderi, fordi, når proppen blev trykket ud, var der en del af øllet i flasken, der brusede skummende op af flasken, ligesom når man åbner en flaske champagne.

Nogle gange hældte man noget af øllet fra det store anker, over på et mindre anker, hvor det så stod og blev til "Gammelt øl". Det havde da fået samlet lidt flere promiller alkohol. Det formåede da at skabe megen hygge. Min farfar kunne godt lide den hjemmebryggede. Han havde til tider en meget tør plet i halsen. Jeg har set ham gå i kælderen med en ølkande, vel ca. 1 liter, for at fylde den op til frokost. Men inden han nåede op af kældeutrappen, havde han drukket det halve af øllet. Joe,- man kan godt drikke øl af en ølkande. At der ikke var nogen problemer med overgæring i ølankerne skyldes, at omkring den firkantede træklovs, som blev sat i hullet på ankerets overside, havde man viklet et stykke stof. Så der blev aldrig overtryk, det kunne sive ud gennem stoffet.

Det var Willy, der belærte mig, hvordan vi mennesker formerer os. Han fortalte mig, at det var ligesom, når hundene hænger sammen. Og ligesom en ko blev besprunget af en tyr.

Her er vi så samlet til noget fødselsdagskomsammen hos os. Det er bagerst fra venstre, Ole Peters Eva. Alfred Hansens Vera og Rita - Jenny ude fra Uglemosen, og sidst Hans Petersens Ingrid, som nok mest var med som støtte for hendes lillebror Willy i nederste række. Hun må være konfirmeret på det tidspunkt. Ellers er det i nederste række mig selv og Erik samt Carl Nielsens Willy.

Bødkerhuset på Uglemosen. hvor tusindkunstneren Olaf Christiansen boede. Det findes ikke mere, det brændte en gang omkring 1980. Der er kun noget buskads tilbage.

Vores skolevej dengang var ud over mosen, på noget vi kaldte for "Postmandens gangsti", og op forbi Chr. Ahrendts gård. Gangstien er også væk. Det var på det næste lille stykke vej efter Ahrendts gård, jeg fik lært, hvad der var venstre og eller højre side af vejen. Fordi det næste hus, hvor Hans Jørgen boede, det var ved højre side, fik jeg på en eller anden måde prentet ind på bevidstheden.

Hvis det var mig muligt, så ville jeg gerne beskrive al den elendighed og fattigdom, som vi alle sloges med. Der var virkelig problemer med at få penge nok til at overleve. Jeg har set Hans Petersen komme op til farfar for at få ham til at skrive under på en veksel. Det var vist nok et stykke papir, som garanterede for et lån. Det har vel været omkring terminstid.

Min farmor har fortalt, at dengang Harriet og Alfred blev gift, var der ikke nogen form for fest. Da de kom tilbage fra kirken, inviterede farmor dem med ind og spise middagsmad hos dem. Den dag var det suppe.

Farmor og farfar kom en del hos Mary og Carl Nielsen og omvendt. Til en tår aftenkaffe. Og så skulle der gerne spilles kort. Whist. Med nogle meget gamle og meget slidte kort. Jeg har set og hørt dem afregne med en halv øre pr. stik. Den mindste gangbare mønt i øjeblikket er en halvtreds øre.

Ole Peter og Carl Nielsen kom ikke særligt godt ud af det sammen, selv om Ole Peter og Mary var søskende. Som et tilskud til indkomsten deltes Ole Peter og Carl Nielsen om en mælkerute. Den gik ude fra gårdene i Næs og op til Aastrup mejeri. Hans Petersen tjente en skilling med at køre mælk for Næsgård og til Stubbekøbing mejeri. Han havde noget af tiden mælkevognen stående i et skur der hjemme. Hvor har jeg mange gange fået mit tøj smurt til med sort vognsmørelse fra denne mælkevogn. Det var, når vi for omkring og legede hos dem.

Alfred Hansen var skovarbejder. Han gik ikke særligt meget op i driften af det stykke jord, som hørte til ejendommen. Han var mere blomsterhavermand. Formodentlig havde de også lejet et lod på Bondemosen, hvor de kunne have en ko gående om sommeren. Harriet havde formodentlig til opgave at sørge for at denne ko blev malket. Jeg har flere gange set hende komme tilbage med en almindelig vandspand hængende på

cykelstyret. Der var ikke meget mælk i spanden. Og for at mælken ikke skulle skvulpe og sprøjte for meget under den lange vej ad hullet bumset skovvej, havde man konstrueret en lille rund træplade, som man lagde nede i spanden, så den lå og flød oven på mælken.

Skolebillede fra Vejringe skole 1938. Jeg kan huske navnene på de allerfleste endnu.

I 1937 begyndte Erik så også at gå i skole. Ligesom mig i Vejringe. Jeg kan ikke glemme, hvor lidt vi havde af penge. I skolen kunne vi en gang hver anden uge købe sparemærker til en skolesparebog, som blev hævet og udbetalt ved elevens konfirmation. Det var langt fra hver gang, at der var noget at få med til at købe sparemærker for. I bedste fald 25 øre. Nogle kom med 10 øre. Da kunne man rigtig se forskellen på, hvem der havde noget, og hvem der intet havde til overs. Bøndernes børn kom som regel med 2 kr. ad gangen.

Jeg kunne somme tider tjene en lille skilling ved at cykle rundt i kommunen med grusregninger for farfar. Om ikke andet, så blev jeg på den måde ret godt kendt med hvem, der boede i de forskellige afkroge og hjørner af kommunen. Noget af det samme var tilfældet, når vi fra skolen blev sendt ud på et bestemt område for at sælge f. eks. Dybbølmærker. Da var vi gerne to, der fulgtes ad. Én, som var kendt i området, og så én man gerne ville være makker med.

Tiden gik, og beholdningen af grus svandt ind. Jeg husker ikke helt præcis årstallet på, hvornår det var mine forældre brød op og købte hus i

Moseby, men det må have været omkring 1938. Huset lå i den østligste ende af Moseby. Et ældre bindingsværkshus. Det ligger der endnu, men med udvidelse og tilbygninger.

Far fik lavet den første lille tilbygning, nemlig et lille vaskehus. Det gav lidt mere plads i køkkenet at få flyttet gruekedlen væk.

Far begyndte at arbejde i skoven om vinteren. Om sommeren havde han bl.a. et meget hårdt arbejde med at grave kalk op af jorden hos gdr. L. P. Larsen på Sortenshave. Der var et lille område hvor kalkaflejring lå helt op til pløjelaget. Timelønnen var dengang een krone. Derudover deltog han i alt forefaldent arbejde, bl.a. i høsten.

Både mor og far lugede roer hos L. P. Larsen. Det gjorde de også hos gdr. Emanuel Rasmussen i Moseby. At luge roer var ikke noget lukrativt arbejde, men til sammenligning med hvor hårdt det var om efteråret, når roerne skulle tages op, så var det ikke rigtigt slemt. Det skal man have prøvet for rigtig at forstå det. Våd og tung jord, der skulle bankes af roerne. Samtidig kunne der være en kold og gennemtrængende vind ind over de flade marker. Nogle gange var der rim og frost på roebladene først på dagen. Nu om dage er der jo store maskiner til at ordne det hele.

Her kommer så en lille tilføjelse om min egen hverdag. Dengang mine forældre brød op og flyttede til Moseby, da blev jeg hos min farmor og farfar. Fordi så kunne jeg fortsætte med at gå i Vejringe skole. Det ville jeg helst. Men Erik skiftede til Moseby skole. Svend havde ikke begyndt på noget som helst endnu.

Min farfar måtte jo så klare sig selv igen. Han havde ellers et noget skrøbeligt helbred. Han hostede meget. Jeg vil tro, han har haft noget bøvl med lungerne. Det må så være i sommeren 1938, at han havde en ung mand til at hjælpe sig. Man kaldte det for en tjenestedreng. Han sov ude i et lille værelse, som var indrettet ude ved vognporten.

Det kan godt ske, at jeg roder lidt rundt i årstallene, men jeg mener, det må have været i foråret 1940, farfar gav op og solgte ejendommen. Solgte til en kreaturhandler Jørgensen i Stubbekøbing. Den nye ejer skulle ikke selv bo på gården. Han havde stor villa i Stubbekøbing. Han skulle have en bestyrer til at passe den. De fandt så ud af, at det kunne vores far nok bruges til. Han var jo kendt med omgivelserne. Og så kunne farfar og farmor passende købe fars hus i Moseby.

Huset i Moseby, som først mine forældre ejede og senere solgte til vores farfar og farmor.

Og således kom de alle fire tilbage til mig, i stedet for at det var mig, som skulle have flyttet til dem. Erik fortsatte dog med at gå i Moseby skole. På det tidspunkt var vi begyndt at gå i husflidsskole hver for sig. Det gjorde man i vinterhalvåret efter skoletid. Jeg har et par enkelte ting i behold endnu fra dengang. Husflidsskolen syntes jeg var interessant.

Det at fremstille noget håndgribeligt, frem for det med skolen; det var nærmest for at mødes med de andre børn i frikvarteret.

Det med at holde styr på tingene for den kreaturhandler, var ikke hele tiden lige nemt. Der var hele tiden udskiftning af besætningen. Somme tider var der mange stykker, og til andre tider næsten ingen. På et tidspunkt kom der to flotte unge, røde Frederiksborgheste ekstra. Far fik bud om, at de blev rørt. Det var med et langt tyndt reb, så at de, én af gangen, blev sat til at løbe i en cirkel med far i centrum.

Hr. Jørgensen sørgede for, at vi fik indlagt telefon, så vi var lidt nemmere at komme i kontakt med. Det skete af og til, at fru Jørgensen ringede, fordi hun skulle bruge noget fløde. Så måtte vores mor, om morgenen inden jungerne blev sendt til mejeriet, ud og løfte låget af og skumme den fløde af, som havde lagt sig øverst i junglen. Den blev hældt på en ølflaske, og en af os drenge måtte så cykle til Stubbekøbing med den. Det var ikke hver gang, at vi fik en skilling for det. Der var ca. 7 km. Hver vej. Det var rendyrket herrefolksmentalitet. Det hørte op i foråret 1941, da Hr. Jørgensen solgte gården til Sigvart Nielsen. Men nu manglede vi så et sted at bo!

Far fik lavet en aftale med en skovarbejder på Sortenshave, Peter Rasmussen hed han, om at vi kunne bo hos ham, hvis vi sørgede for, at han fik mad og daglig pleje. Han var ret kort forinden blevet alene. Det var ikke nogen lykkelig sommer. Jeg husker, at jeg i høsttiden var henne hos Johannes Christoffersen på Sortenhavegård og hjælpe lidt til. Jeg nåede at tjene til et par nye gummistøvler. Og trods vores forældres smalle indkomst blev både Erik og jeg sendt i danseskole oppe i forsamlingshuset. Hos Bruun Jørgensen. Det var et meget opløftende moment i hverdagen.

Jeg er helt smuttet forbi den 9. april 1940, med tyskernes besættelse af landet. Det må være lige før, at farfar solgte til hr. Jørgensen. For jeg mener da at huske, at det var farfar, der var ude i marken ved Næsgårdseleverne og fik at vide, hvad der var på færde. Der kom til stadighed lavtgående flyvemaskiner forbi. På et tidspunkt ca. 30 stk. på én gang. Godt nok af flere forskellige typer blandet sammen. Men

imponeret blev vi da. Senere på dagen fik vi vist nok indstillet radioen, så vi hørte kong Christians opråb til den danske befolkning. Men videre beskrivelse af de besværligheder med mørklægning og rationeringer vil jeg forbigå her.

En anden årlig begivenhed, som hverken Erik eller jeg kunne deltage i, i sommeren 1941, var når tærskeselskabet ellers kom til Præstevænge og hos farfar. Da skete der endeligt noget, hvor vi kunne være lidt med. Vi kunne som regel være med til at slæbe halmbundter. Nogle gange inde på halmloftet. Andre gange når bundterne skulle flyttes fra halmpresseren og til at blive sat i stak et andet sted i nærheden. Så blev der stegt æbler på lokomobilet. Vi var også ret meget med, når der blev flyttet fra den ene ejendom til den næste. Vi viste meget nøjagtig, hvor tærskeværket skulle stå.

Mange gange var vi så ivrige deltagere, at de to faste mænd, fyrbøderen og ilæggeren nærmest ikke kunne komme til for os. Fyrbøderen var den mand, som passede lokomobilet. Han måtte gerne møde et par timer tidligere om morgenen for at få fyret op, så der kunne komme damp på kedlen. Der skulle være et bestemt damptryk, for at den magtede at trække både tærskeværk og halmpresser. Så hans opgave var at tilse, at der var vand i karret og fyre tilpas med kul på maskinen. Desuden skulle han være med til at tilse at både tærskeværk og halmpresser blev forsvarligt holdt med både fedt og olie.

Det var normalt gode dage for både Erik og mig. Vi kunne godt finde på at holde fri fra skolen, fordi vi skulle hjælpe til, når det var hjemme hos os selv. Jeg kommer lige i tanker om et par andre ting i forbindelse med forberedelse til høst fra årene før 1941. Det ene var når farfars selvbin-

der skulle gøres klar til høst, så skulle kniven slibes. Det foregik med en almindelig slibesten. Den stod under et stort kirsebærtræ i haven ved den nordlige ende af farmors stuehus.

Slibestenen var en rund skive af brændt ler, cement og grus. Vel ca. 40 cm. i diameter og 10 cm. i tykkelse. På denne skives midte var et firkantet hul, hvor igennem blev anbragt en jernaksel med et håndsving i den ene ende. Det hele hvilede på et træstativ med et leje til jernakslen på hver side af skiven.

Det var denne ikke særlige eftertragtede tjans, vi knægte blev tildelt, at stå og dreje på håndsvinget, medens leblade og maskinknive blev slebet. Jeg kan høre lyden endnu. Ikke nogen særlig høj lyd, fordi der under skiven var anbragt et lille trug med vand. Så når man drejede rundt på stenen, var den hele tiden våd. Men alligevel, det var træls. Vores slibesten var ikke hel rund. Har formodentlig været blød på et stykke af omgangen. Der fremkom i hvert fald en rytmisk lyd for hver omgang, der blev drejet på håndsvinget.

Noget som var en naturlig del af livet dengang var hjemmeslagtning. Noget som nutidens børn ikke har mulighed for at opleve. Almindeligvis to gange om året. I hvertfald til jul. De første gange jeg husker noget om, foregik det hos vores farfar og farmor på den lille gård i Næs. Man havde aftalt med slagteren hvilke dag, det skulle være. Så kom slagteren kørende i sin lille fjedervogn med skoldekarret på ladet. Og når han mødte skulle gruekedlen gerne være fuld med kogende vand, beregnet til at skolde grisen i. Skoldekarret var et kraftigt bygget ovalt trækar, vel ca. 1½ m. langt og ca. 1 m. bred, og 60 -70 cm. dyb. Man startede med at lægge skoldekarret med bunden opad, så det virkede som en forhøjning, hvorpå grisen blev lagt. Her fik den bundet alle fire ben solidt sammen, så den ingen steder kunne rende hen. Der skulle ret tit tages godt ved. En almindelig gris til slagteriet vejer omkring 85 kg. I reglen lod man slagtegrisen blive noget ældre og meget tungere. Gerne op til 200 kg. Dengang satte man pris på, at stegeflæsket var så tykt som muligt. Aflivning dengang var uden nogen form for bedøvelse. Slagteren skar en ca. 20 cm lang flænge på langs af halsen. Skar pulsårene over. Stak kniven ind igennem revnen og gav den et snit i hjertet. Så blev der ro. Grisen havde indtil da skreget og hylet meget højt. Blodet blev omhyg-

geligt samlet i en spand. Det skulle anvendes til blodpølser. Samtidig med at blodet løb ud i spanden, skulle der røres i det med en træske eller et piskeris. Man skulle fjerne de stoffer, som gør, at blodet stivner. Når man rører i det, samler disse stoffer sig ligesom i nogle lange strenge, som man så kan sortere fra.

Nu var det så, at man skulle bruge det kogende vand til at skolde grisen med. Først den ende med hovedet. Når slagteren kunne fornemme, at nu kunne han skrabe hårlaget og det yderste hud af, så blev den bagerste ende sænket ned i vandet. Hele grisen skulle jo gerne skoldes, medens vandet endnu var varmt nok. Derefter blev der lagt en stige oven på kanten af skoldekarret, hvorpå grisen så blev lagt, medens slagteren skrabe den helt ren for hud og børster. Når den var helt fin og ren, blev den anbragt på ryggen på stigen og fik begge bagben bundet fast til et af de øverste trin på stigen. Stigen blev rejst på højkant. I denne hængende stilling kunne man komme til at skære den op, så man kunne få indvoldene ud. Tarmene blev anbragt på een bakke, medens lunger og leveren m.v. kom i en balje for sig.

Af de indvolde, der blev sorteret fra var urinblæren, den fik vi unger lov at forlyste os med. Blæren blev tømt. Det vi så gjorde, var at finde et stykke tagrør. Altså den slags siv som man bruger til at tække stråtage med. Det er hult ligesom et nutidig sugerør. Dette stykke tagrør blev stukket ind i blærens afløb, og så pustede man blæren op og hængte den til tørre. Når den så var tør virkede den ligesom en luftballon. Den kunne blive på størrelse som en håndbold.

En slagtning varede i reglen to dage. Når slagteren havde taget indvoldene ud, blev stigen med gris båret ind på loen, hvor den så stod til afkøling til næste dag. Det man tog sig til første dag, var at rense tarmene. Tyktarmene blev brugt til blodpølser. Tyndtarmene til medisterpølse. Man gjorde det, at man vendte tarmens inderside ud. Brugte ret meget vand. Rensede den tidligere inderside, som nu var udvendig, ved at trække dem igennem et par små, lidt kantede træpinde. Det skulle gøres med nogen følelse, for ellers gik tarmen nemt i stykker. De rensede tarme blev hensat i koldt vand, med en visk af selleri og porretop til næste dag. En anden ting man også kunne gøre på førstedagen var at tage fedtflommerne ind. Skære dem i småstykker og smelte af. Hælde

det i en keramik fedtkrukke, hvorfra man så senere kunne hente fedt til husholdnings forbrug.

På andendagen var der mange gøremål. Madmoderen havde gerne en anden erfaren kvinde til hjælp. Efter nattens nedkøling blev grisen parteret. Alt hvad der var af stege og stegeflæsk blev saltet ned i "Sulleålen", som vi kaldte det træk, der blev brugt til saltning. Alt hvad der skulle bruges af fars, blev pr. håndkraft kørt igennem kødhakkeren. Der skulle bruges kødfars både til medister og spegepølser. Og ligeledes de dele der skulle bruges til finker. Lækre finker, med stykker af friske æbler. Det var guf. Leveren, til leverpostejen måtte også igennem kødhakkeren. Der blev drejet nogle omgange på håndsvinget på sådan en dag. Et kapitel for sig selv var blodpølsen. De blev kogt i gruekedlen. Den som havde den opgave, måtte ikke snakke med nogen, når pølserne blev puttet ned i det kogende vand. For så revnede skindet, påstod vores farmor. Men det gjorde det da på nogle af dem alligevel. Efter nogen tid i saltlagen, var der som regel noget, der skulle ryges. Der har jeg indtil flere gange været oppe i farmors skorsten og hængt skinker, hjemmelavet spegepølse og fileter til rygning. Denne skorsten, ja, - hele ejendommen blev opført i 1922. Derfor var der i bunden af denne skorsten ildsted og bageovn. Oven på bageovnen var der ligesom en lille platform hvorpå var anbragt en lille stige, hvorfra man så kunne nå at hænge røgvarerne op i den snævre del af skorstenen.

Ret kort tid efter slagtingen, blev der mange gange holdt "Pølsegilde", for familie og enkelte naboer, hvor man fik smagt på forskellige dele af det nyslagtede. Det som jeg glædede mig mest til var blodpølsen. Vores farmor var rigtig ferm til at lave blodpølser. Den smagte af noget, Hvad hun brugte af krydderier, vil jeg ikke gøre mig klog på. Men hvis jeg husker rigtig, var der både rosiner og stykker af øvntørrede pære, samt finthakkede flæsketern iblandet.

En hel anden slags opgave, vi kunne blive tildelt, var at cykle op til Brugsen med brugsbogen. I brugsbogen skrev man de ønsker og behov man havde af varer fra Brugsen. Så blev varen leveret. Farmor handlede i Moseby brugsforening. Før krigen kørte brugsmænd selv rundt med varerne med en lille varebil og afregnede efterhånden. Under krigen var der en parcellist, som med heste og vogn tjente en lille skilling ved at bringe varerne ud. Samtidig var der så en kommis, der cyklede med

rundt og afregnede for varerne. Med farfar blev der efter høst afregnet med noget korn, som brugsmanden senere solgte som hønsefoder. Og så er jeg tilbage ved efteråret 1941.

Far havde truffet aftale med Skovrider Schmidt, om at vi kunne få lov at bo i et tidligere lodshus ved Hestehoved batteri. Der havde ikke boet folk i huset i flere år. Der var kun nogle pigespejdere fra Stubbekøbing, som holdt til der, men de kunne godt nøjes med loftrummet.

Som om livet ikke havde været besværligt nok for os hidtil, så blev det da i den følgende vinter. Hvor var der langt til alting. Der var ikke engang ordentlige vejforhold. Den faste vej igennem skoven ophørte ved det midterste af de tre huse, som lå på striben med nogen afstand. De sidste 3-400 m. vej var kun et hjulspor. I tidligere tider havde der været et lille stykke mark til hvert hus, men alt var nu så godt som sået og plantet til som skov.

Og så blev det ellers vinter. En vinter så lang og kold som aldrig før. Skulle vi have varer til huset, så skulle vi enten til Hesnæs eller Moseby. Mælk kunne vi købe hver anden dag ved Moseby skovled, når mejeriets mælkevogn kom forbi.

Brænde til at fyre med havde vi pludseligt ikke ret meget af. Den statshusmand, som far havde aftalt med om flytning fra Sortenshave, påstod, at der kun var et lille læs at flytte. Han mente, at resten måtte være stjålet. Mor og far havde ham mistænkt for at have solgt det, som manglede. Og det var umuligt at købe noget andet. Det var beslaglagt og rationeret.

Vi knægte måtte til at slæbe tørre grene hjem fra skoven. Der skulle jo gerne være nok til både komfur og kakkellovn. For at mor kunne have noget at tænde op med om morgenen, altså som var tørt nok til, at det var til at få ild i, blev der lagt et lille bundt småbrænde ind i stegeovnen dagen før. Det lugtede ikke godt, når det blev så tørt, at der gik ild i det inde i stegeovnen om aftenen.

Erik gik fortsat i Moseby skole, og jeg i Vejringe. I årsskriftet for 2002 fra Lokalhistorisk arkiv fra Stubbekøbing har jeg skrevet lidt fra en sådan skoledag.

Heldigvis var der børn i de to andre huse også. Så nogle gange kunne vi finde sammen og lege i skoven. Noget som jeg med fryd husker, det

var når vi en enkelt søndag en gang imellem blev inviteret ind hos skovarbejder Aksel Petersen og spille "Matador". Så gav Aksel sig tid til at være bankmand for os. Aksel og Else havde fire børn. Den ældste Hans var på alder med mig, vi kom til at gå til præst sammen. Sjovt nok, sådan var det også med vores fædre.

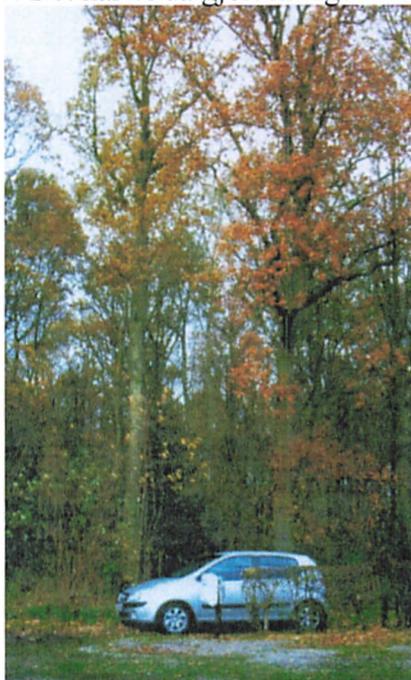
Vores mor havde nok at se til. Der var konstant vanter og sokker, som skulle stoppes. Stoppegarn måtte nogle gange tages fra ældre strømpe-skafter, som blev uldet op og genbrugt.

Det med at komme på toilettet var heller ikke så lige til. WC'et var ude i et træskur. Og da det tog til at fryse, ja så frøs alt, hvad der kom i spanden selvfølgelig fast. Det var meget besværligt at styre og holde orden på.

Medens vi var på gården, havde vi altid den mulighed, at vi kunne gå i kostalden og bruge grebningen bag køerne. Det har vi da gjort mange

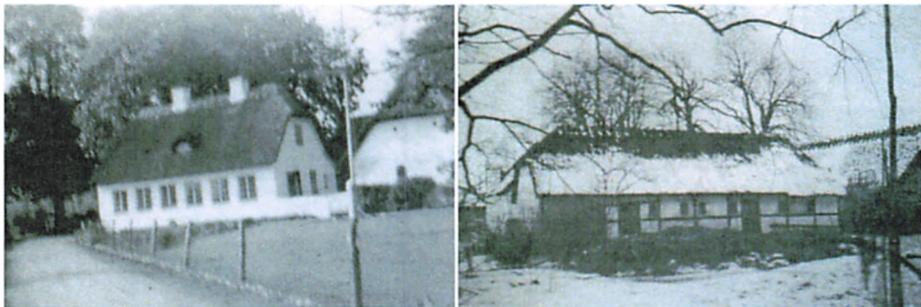
gange, når det var vinter. Her på batteriet klarede vi os med en vandspand i vaskehuset. I hvert fald om natten. Det er underligt at komme ned til Batteriet nu så længe efter. De store egetræer, som står nord for det hus vi kommer ned til, de blev sået d. 9 april 1940, altså den dag tyskerne kom. Den vinter i 1941-42 var de så små, at de nærmest ikke ragede op af sneen. Og så var der hegn omkring. Nu er det store egetræer med stammer på over en halv meters tykkelse. Inde i denne indhegning opdagede jeg den ene dag, at der var kommet en hare ind. Der skulle den ikke være. Jeg fik trængt den op i et hjørne, fik fat i den. Men i stedet for bare at smide den over hegnet, så tog jeg fat i bagbenene og slyngede dens hoved imod en hegnspæl nogle gange, til den var død.

Det var ikke noget vi talte om dengang, men vi spiste den da. Det var jo næsten

De store egetræer med stammer på over en halv meters tykkelse

Fra første april 1942 var vores far blevet antaget som forpagter af ejendommen »Hjortelund« ved Næs skovled. Det blev ligesom et vendepunkt i vores lille families tilværelse. Der kom ligesom mere fast grund i vores hverdag.

Hjortelund som det så ud i 1942 med den gamle stald

Den dag, vi skulle flytte fra Batteriet, lå der snedriver på vores såkaldte vej hen til huset så højt og fast, at hestene simpelt hen ikke kunne trække en tom vogn igennem. Vi måtte i gang med at skovle sne. Det er første april, det drejer sig om!! Isen i Grønsund lå til langt ind i maj måned.

Huset, vi boede i, blev nogle få år senere revet ned, og dele af det blev genbrugt til det hus, som ligger ved Moseby skovled.

Jordtilliggende til Hjortelund var på det tidspunkt kun på ca. 10 tdr. der gik dog ikke ret mange år, inden Skippergårdens fæstejord blev lagt til. Det var ca. 8 tdl. mere.

Det som gjorde stillingen på Hjortelund tiltrækkende var, at det var en køremandsopgave. Det vil sige, at man kunne regne med, at der var penge at tjene ved at køre træ i Østerskoven. Jordtilliggendet blev ret hurtigt yderligt forøget med det halve af Bondemosen, så der nu i alt var omkring 22 tdl. at tage vare på. Men en del havde en dårlig bonitet. det var sort jord, hvor man ikke rigtig kunne få andet end græs til at give udbytte.

Hvad gik så min fritid med nu? Nu var det ikke længere Præstevænget, der stod på programmet.

Nu var det dem, som jeg gik i skole sammen med, navnlig dem, hvis

forældre arbejdede på Næsgård. Så længe det var sommer, så var det i Lilleskoven og på Højholdt. Om vinteen mange gange på gadekæret oppe ved Næsgård.

I vinteren 1942-1943 gik jeg til præst og blev konfirmeret den 11. april 1943. det var ikke nogen stor fest. Mine forældre var endnu ikke rigtig kommet til penge. Alt var samtidig rationeret. Men de havde da inviteret familien, plus Mary og Carl Nielsen. Carl Nielsen holdt tale for mig. Der var også en håndskrevet sang til og om mig. Gaverne var ikke store. Af Mary og Carl Nielsen fik jeg et sæt kam og hårbørste. Af min faster, som også var min gudmor fik jeg et lommeur. Af min farmor og farfar fik jeg en kæde til lommeuret. Ellers var der 2 kr. og 5 kr. fra mine forældres omgangskreds. I alt fik jeg omkring 100 kr. Til konfirmationsbeklædningen hørte der dengang en lille hat. Min første hat var en mørkegrøn filthat.

Angående adressen »Næs Skovled« så skulle den tages bogstaveligt. Dengang i 1942, da var skovleddet placeret ude imellem de to store lindetræer, helt ude ved den kommunale vej, Forpagteren på »Hjortelund« havde pligt til at holde skovleddet lukket om natten og i weekenden. Ledet blev lukket og låst med en stor hængelås. Hvis man ville i skoven med et køretøj, efter at der var lukket, så

måtte man ind og have lov til at låne nøglen for at komme videre. Dem, som havde deres daglige gang i skoven, og som boede inde i skoven, så som på Bondemosen og på Batteriet, de havde selv nøgle. Vi som boede på Hjortelund var også selv afhængig af besværet.

Skovleddet er blevet flyttet et par gange. Først ind på linie med gavlen af stuehuset. Senere er det blevet flyttet helt ind, hvor det står nu, helt inde ved skovkanten. Omkring Østerskoven var der i 1942 skovled ved seks veje, som førte ind i skoven. På det tidspunkt, altså under krigen, var brændsel også en mangelvare. Brændet var også rationeret.

Minder fra Tiden ved Sættekassen

En gammel Medarbejder fortæller

af Niels Mørup

Artikel bragt i Stubbekøbing Avis , onsdag 2. oktober 1935

Det var en smuk Efterårsdag, i September 1885, da jeg kom gående ad Landevejen fra Nr. Alslev, "med Randselen paa Nakken og Staven udi Haand", at jeg første Gang så Stubbekøbing Kirke og de røde Hustage ligge foran mig. Jeg var som ung Svend taget på "Valsen" for at søge Arbejde, Tiderne var ikke gode, de lignede i nogen grad Nutiden, i hvert fald for de mindre Trykkeriers Vedkommende, der hovedsagelig dreves med Lærlinge, og når et ungt Menneske havde stået sin Læretid igennem og blev Svend, blev han afskediget for at give Plads for en ny Lærling, sådan var forholdene da på mit lærested i Hobro. Dog var der den Forskel paa Tiden, at de større byer endnu af og til havde brug for Arbejdskraft, og den unge Svend drog da ad Landevejen fra By til By for at søge efter Beskæftigelse.

Da jeg den dag skuede ind over Stubbekøbing efter i et Par maaneder at have rejst Landet rundt uden Held, tænkte jeg mindst af alt paa, at det skulde være her i denne lille By, at jeg skulde faa Arbejde og finde mit Virkefelt for hele Livet. Men det utrolige skete, og den 28. september 1885 traadte jeg i Arbejde i "Stubbekøbing Avis" Trykkeri.

Trykkeriet lå den Gang paa samme sted som nu, men det så ganske vist noget anderledes ud end nu. Det var installeret i et lavloftet Halvtagshus, med nogle små Vinduer i Taget, der var mørkt og de åbne Gasblus bidrog ikke til at holde luften i Lokalet særligt god, og tillige kunne det, naar der kom en Tordenskyll, regne ned både i Sættekasserne og over Maskinen. Lønnen var ikke særlig stor, 7 kr. om Ugen +, som det dengang ofte var Tilfældet, Kost og Logi.

Bladet, der kun havde et lille 4 – Spaltet Format, ejedes af H.V. Slengerik, medens Sønnen, den senere Folketingsmand, Carl Slengerik var Redaktør. Han var tillige udlært som Typograf, og når der var

travlt i Trykkeriet, stillede han af og til ved Sættekassen og arbejdede med. Med Hensyn til Trykkeriets Indretning og Materiale kunde der være meget tilbage at ønske. Det var ikke "moderne" Tryksager, der leveredes, men Kunderne stillede jo heller ikke store Forventninger den Gang. Maskinen blev trukket med Haandkraft, dels af Lærlingene og dels af en Arbejdsmand, men til tider maatte Typograferne også tage et Tag med. Dette Forhold blev dog senere forbedret, og især efter at Red. Føns i 1897 købte Bladet, blev der anskaffet meget nyt Materiale og nye Maskiner, saa Trykkeriet kom på Højde med Tidens krav, og blev Udstyret med moderne Trækkraft.

I 1885 levede vi jo i den storpolitiske Tid med Estrups Provisorier, og lidt senere fik vi de blaa Gendarmer, og i denne Periode maatte mange Redaktører vandre i fængsel, Carl Slengerik undgik heller ikke sin Skæbne, men fik tre Maaneder, som han afsonede paa Byens Raadhus. Det var ikke noget strengt Fængsel, han kunde modtage Besøg, og mange var det, der besøgte ham i hans Fængselscelle. Med disse drøftede han Byens Forhold, og blev sat ind i alt, hvad der skete, og til hver Mandagsavis skrev han en ofte meget humoristisk Artikel om hvad der var passeret i den forløbne Uge, Lune manglede han jo ikke. Beboerne ventede med Længsel efter disse Mandagsaviser, og de gik som varmt Brød.

I de 3 Maaneder skulde H.V. Slengerik selv redigere Bladet, men da han efter et andet Blad optog en Artikel med Overskrift "De Adeliges Fattigforsørgelse", der omtalte de adelige Jomfruklostre (Vallø og andre) blev der rejst Tiltale mod ham, og saa vilde han ikke mere. Typograf K. Kristensen, den senere mangeaarige Forretningsfører ved "Venstres Folkeblad" i Ringsted, som den Gang arbejdede her, maatte saa i Resten af Fængselsperioden overtage Ansvaret.

Tiden gik ellers sin rolige gang paa Trykkeriet uden større bemærkelsesværdige Begivenheder, naar lige undtages en lille rask 8-dages strejke i 1908, og tillige mindes jeg Sommeren 1914, da vi under Trykkeriets Ombygning optraadte i et Cirkustelt ude i Haven. Det var en stor Dag, da vi om Efteraaret flyttede Trykkeriet ind i lyse og hyggelige lokaler i den nye Bygning, som Red. Føns havde ladet opføre.

Ja, Tiden er gaaet, ogsaa hen over mig, og efter at jeg i 47 Aar havde arbejdet paa "Stubbekøbing Avis" Trykkeri under tre forskellige Principaler, trak jeg mig i 1932 med kun gode Minder fra den svundne Tid.

Stubbekøbing Trykkeri efter ombygningen i 1914

På udflugt med Lokalhistorisk forening

Lokalhistorisk Forening arrangerer hvert år to udflugter, en fyraftenstur med efterfølgende spising og en heldagstur med frokost og kaffe.

Heldagsturen gik i år til Jelling den 25. maj med 38 deltagere.

Ved ankomsten til Jelling hørte vi samlet et kort foredrag, hvorefter der var fri adgang til hele området, inde som ude.

For godt 1000 år siden var Gorm den Gamle og Harald Blåtand borgere i Jelling. For bedre at kunne fortælle og dermed huske deres tid blev der i år 2000 opført et museum, kaldet Kongernes Jelling. Bygningen rummer udstillingen om Runestene, som er Danmarks mest betydende mindesmærker, og som er optaget på UNESCOs liste over verdens kulturarv.

Oplevelsescentret byder på en unik og supermoderne digital sanseoplevelse, der handler om vikingernes liv og levned. Der kan røres, mærkes og gyses, når vikingernes liv folder sig ud med alt fra bier til drager. Det bliver en rejse fra fortællinger i flammernes skær, over livet som viking og kriger til rejsen til Valhal samt overgangen til kristendommen.

Og endelig det store område udenfor, hvor man er på vandring mellem høje, runesten, skibssætning (356 m lang) og palisade med fortællinger fra Jellings fantastiske fortid.

Hele besøget kunne krones med en tur på den nye tagterrasse med udsigt over hele monumentområdet. Fra terrassen kan man gennem avancerede kikkerter se, hvordan Jelling så ud for 1000 år siden.

Middagen blev indtaget på Jelling Kro. Her fortalte værtsparet lidt om kroens historie.

Den kortere fyraftenstur i august gik den 18. august til Gedser Remise, hvor vi fik fortalt remisens historie og hørte om planerne for fremtiden. Efterfølgende gik vi rundt og så det store område med de tusind ting, der er samlet der.

Der var også mulighed for at prøve dræsinekørsel.

Derefter dejlig mad på Toldcafeen. Inden vi kørte hjem, var der en del, der slog et smut om til Gedser Station og så den spændende udstilling der.

Alle Foto fra udflugterne: Ingrid Hoffmann

Formandens beretning ved generalforsamlingen den 23. februar 2016

Af Solvejg Mølbjerg

Som indledning vil jeg læse foreningens formålsparagraf, som lyder sådan:

§ 2: Foreningens formål er at fremme lokalhistorisk arbejde, udgive et årsskrift, såfremt bestyrelsen finder det økonomisk forsvarligt, afholde et eller flere årlige møder med lokalhistoriske emner, alt i samarbejde med Lokalhistorisk Arkiv Stubbekøbing.

Dernæst lidt om årets begivenheder, der - som de sidste mange år - har bestået af 6 foredrag, 1 heldagstur og 1 fyraftenstur og generalforsamling.

Marts

Pensioneret major Peter Bjørn Jensen, Vordingborg, fortalte, hvordan det sydlige Sjælland og øerne syd for med omliggende farvande altid har været et vigtigt indfalds- og udfaldsområde for militære operationer. En rejse igennem alle tidsperioder fra Jernalderen til 2014 med besøg ved mange af de vigtigste militære anlæg. Det var en stor mundfuld

April

Biolog Anita Pedersen, Guldborgsund Kommune.

I 2013 fik Guldborgsund Kommune tildelt 20 mio. kr. fra EU LIFE til naturgenopretning af det enestående naturområde, Horreby Lyng. Under foredraget hørte vi om, hvad en højmose er, hvorfor vi er forpligtiget til at bevare mosen for eftertiden, samt nogle af de historier, sagn og myter som mosen gemmer. Anita var på hjemmebane, glad for at møde folk fra området og vi var glade for hendes besøg.

Maj

Tur til Helsingør med besøg på Kronborg. Dejligt at 42 ville med på turen, som Svend havde tilrettelagt.

August

35 deltog i tur til Borgcenteret i Vordingborg. Vi fik i sommerblæst over området fortalt af en person, der kunne fortælle. Senere var der meget at se på inde på Museet - så helt anderledes end de museer, vi besøgte i vores barndom. Derfra kørte vi mod Stalden på Bogø, hvor aftensmaden ventede. Det var Hans Hasselbalch, der stod for arrangementet.

September

Fhv. kulturminister Jytte Hilden - 100 år for kvinders valgret.

Jytte Hilden fortalte med udgangspunkt i sin bog "99 lyserøde elefanter" om kvinders liv og virke - et led i fejringen af den grundlov, der 5. juni 1915 sikrede kvinder stemmeret. Jytte Hilden har meget energi og mangler ikke ord.

Oktober

Naver Ebbe Gyrming, Helsingør: De gamle håndværkslaug og naverbevægelsen (de farende svende) fra 1200-tallet frem til 1914 - og til i dag. Der blev fortalt om den historiske baggrund for de farende svende i Tyskland og deres afsmittende betydning for dansk håndværker-kultur med de danske håndværkerlaug.

November

Tidl. arkivleder i Næstved, Rasmus Nielsen, Herlufmagle, fortalte om den store fortælleværdi, der er i vores natur eller kulturlandskab, som han benævner det. De mange elementer i landskabet kan alle fortælle en historie om, hvordan vi mennesker gennem de sidste 5000 år har brugt landskabet og dermed efterladt spor. Rasmus Nielsen er en glimrende fortæller.

Januar

Fhv. viceskoleinspektør, rejseleder Kaj G. Nielsen, Christiansfeld
Emnet var: Busrejseleder i de glade 60'ere - om en ung rejseleders oplevelser i busrejsernes ungdom - et "rejsehistorisk" indspark set med seniorrejselederens øjne. En engageret foredragsholder! Jeg er ret sikker på, han vil blive ved - både at rejse ud og fortælle om det - så længe han på nogen måde kan.

I gennemsnit har de 8 arrangementer, jeg har omtalt, været besøgt af 31 personer.

Februar

Og i aften er der så generalforsamling og efter generalforsamlingen vil Gunvor Fisker - også i år - beredvilligt fortælle fra fortiden.

Det var et tilbageblik, sådan som en beretning jo er. Men jeg vil i aften også se fremad - og når jeg gør det, er det med baggrunden som fundament.

Forandringer

Vi er knap så mange til vore foredrag som tidligere. Det er der naturlige årsager til. Nogle af dem, der var trofaste ved vore møder i mange år, lever ikke længere - andre har ikke kræfter til at komme hened, og nye kommer ikke til. Det er ikke anderledes end i andre foreninger.

Vi vil i det nye program prøve noget nyt. Vi vil i november og januar måned indkalde til møde kl. 14.30

Vi har mulighed for nogle tirsdage eftermiddage at være her i lokalet og det har vi i bestyrelsen besluttet. Det har I så i aften lejlighed til at give os ris eller ros for.

Vi undlader at holde møde i marts måned. Mest fordi påsken falder så sent, og at holde møde før påske, ville gøre, at det kom til at ligge ikke så langt fra i aften. Så det har bestyrelsen også besluttet - vi tager igen imod både ris og ros.

Til gengæld lægger vi april-mødet lidt tidligere på måneden end vi plejer.

Så det bliver den 15. april kl. 19 og det er en fredag - alternativt torsdag den 14. april - også noget nyt. Det ligger ikke helt fast endnu, så kom frem med jeres mening om et enkelt møde på en fredag?

Og hvad med emnerne? Er det det rigtige, der kommer på programmet?

Vi har en sund økonomi. Det er et stort gode - også i forbindelse med programlægning. Vi har igen i år modtaget 2000 kr. fra Det Classenske Fideicommis - en opmærksomhed vi skønner på og er meget taknemmelig for.

Et stort gode i forbindelse med programlægning siger jeg, og dermed mener jeg, at det ikke mere er så ofte, at vi kan honorere en foredragsholder med nogle gode flasker eller en buket. De fleste koster i dag mere - ofte Folkeuniversitets takst, som er ca. 2000 kr.

Tak til Biblioteket for den hjælpsomhed, vi bliver mødt med.

Tak til arkivet v/Karin for hjælp og gode idéer, især ved udarbejdelsen af årsskriftet. Jeg hørte et medlem sige ”jo vi køber altid 2, et til os selv og et til familie, som nu bor et andet sted i landet.” Tak til alle, der har bidraget med skrevne ord til årsskriftet.

Tak til de, der hver uge giver af deres tid til arkivet og tak til gruppen omkring arkivet.

Tak til bestyrelsen for godt humør og loyalt samarbejde. Det gælder bestyrelsesmøder, men også når vi møder her kl. 18 og møblerer lidt om mv. Tak til de, der uden at være medlem af bestyrelsen, hjælper i køkken både før og efter møderne.

Flere i bestyrelsen holder af at rejse - men alle rejser jo ikke af landet på én gang og vi er gode til at hjælpe hinanden, så det volder ikke problemer. Og slet ikke når suppleanterne medvirker så godt, som de gør. Og har jeg så husket det hele? Ellers vil jeg sige med Piet Hein:

*Husker man, hvad man har glemt, retter man det ofte nemt.
Har man glemt, hvad man har glemt, er det pokkers ubekvemt.*

Som afslutning skal der lyde en stor tak til jer medlemmer for interesse for vore arrangementer og trofasthed mod foreningen.

Lokalhistorisk Arkivs beretning ved Lokalhistorisk Forenings generalforsamling den 23. februar 2006.

Når man spørger, hvad vi laver på et lokalhistorisk arkiv, så er det enkle svar, at vi indsamler, registrerer, opbevarer og formidler.

Jeg må indrømme, at vores indsamling består i, at vi modtager det, folk er så venlige at overdrage til os. Den mere systematiske indsamling har vi ikke ressourcer til, det må vi lade de mere professionelle arkiver om. Så det, vi bruger meget tid på, er registreringen, hvor der er faste regler for, hvordan man gør, ligesom opbevaringen i syrefrit materiale ligger helt fast.

Formidlingen sker gennem hjemmesiden, Facebook, lidt udstillinger, Årsskriftet og den snak, vi har med folk, som kommer og søger oplysninger.

Sidste år snakkede jeg om den årlige statistik. Det vil jeg forskåne jer for i år, kun lige fortælle, at vi har 905 følgere på Facebook, og at vi i 2015 havde lidt over 12.000 besøg på hjemmesiden. De fleste sikkert for at fortsætte til arkiv.dk, hvor man kan se vores registreringer, hvor det selvfølgelig er billederne, der er mest interessante.

Vi havde i 2015 over 19000 søgninger på vores registreringer. Det billede, der er blevet set flest gange er et skolebillede, der er set 722 gange. Nogen er måske også inde for at se foreningens program eller registret til årsskrifterne.

Statens Arkiver eller Rigsarkivet som det nu hedder igen har også udvidet deres digitale søgemuligheder, bl.a. kan man nu se Stubbekøbings Brandtaksationsprotokoller fra 1801 til 1884.

Arkivet er ved at få mere plads, da vi har fået mulighed for at bruge et lokale i underetagen, hvor bibliotekets kontorphersonale tidligere havde plads.

I 2015 modtog vi 44 indleveringer, store som små. Her i 2016 har vi fået en meget stor indlevering, som vi arbejder på for tiden. Det er DGI Sydhavsøernes arkiv, som også omfatter Maribo amts Gymnastikforening og Maribo Amts Idrætsforenings.

Der er arkivalier fra Gymnastikforeningens start i 1930, over samarbejdsaftaler og sammenlægninger. Nu hedder det DGI Storstrømmen, og dækker de gamle Maribo og Præstø amter.

Samtidig er arkivalierne forsvundet, forstået på den måde, at der ikke findes papirer i organisationen længere. Alt foregår digitalt, og det, der er bevaringsværdigt, og som skal arkiveres, sker ved at man sætter et kryds i et dertil beregnet felt, hvorefter dokumentet ryger direkte til Rigsarkivet.

Vi hentede 12 flyttekasser i Vordingborg, hvoraf de fire viste sig at indeholde tomme mapper eller materiale, der ikke havde noget med DGI at gøre.

Resten er blevet sorteret, og det meste registreret. Der mangler stadig nogle billeder og scrapbøger.

Vi har haft en lille udstilling om postvæsenet, og en om befrielsen i maj 1945. Desuden har vi i den lille montre haft en udstilling om Grønært og en juleudstilling. Nu er der en reklame for Årsskriftet.

Plancheudstillingen her ude i gangen er en genbrugsudstilling med før og nu billeder, men den bliver stadig studeret flittigt.

På arkivernes Dag i november havde vi pænt besøg. Vi havde et par film kørende, ligesom der var interesse for at se billeder og gamle kort. En af de film, der kørte, var om Maglebrænde. Mogens Larsen, der boede i Maglebrænde som barn, har fået lavet en film, hvor han selv speaker, og hvor der er interviews med Else Nymand Sørensen, Mogens Hansen, og Annelise Larsen.

I første omgang fik vi kun en enkelt DVD, men nu har vi fået lidt flere, så det er muligt at købe et eksemplar.

Vi havde i sidste måned besøg af seniorklubben fra NØF i Horbelev. Det er altid dejligt at få besøg, og når det så er interesserede og hyggelige mennesker, er det ekstra dejligt.

Jeg vil slutte med at sige tak.

Tak til alle, der bruger arkivet, enten ved at aflevere noget eller ved at komme og bruge, hvad vi har.

Tak til Tine og til vores frivillige medarbejdere, Else, Ingrid og Kate, der kommer hver torsdag og hjælper, så vi ikke kommer alt for langt bagefter i vores registreringsarbejde.

Tak til arbejdsgruppen, der hjælper med løst og fast, men først og fremmest med deres store lokale viden, som vi hele tiden trækker på. Sidst, men ikke mindst, tak til Lokalthistorisk Forening for godt samarbejde om Årsskriftet, tak for de mange gode foredrag, hvor I er med til at formidle historien, og tak til alle jeres medlemmer, der med deres opbakning er med til at fastholde interessen for den lokale historie.

Bliv medlem af

LOKALHISTORISK FORENING
STUBBEKØBING

Nærmere oplysninger fås hos:

Solvejg Mølbjerg	54 44 27 59
Svend Pedersen	54 44 40 98
Bent Blomquist	54 43 80 24
Ingrid Hoffmann	20 98 55 18
Hans Hasselbalch	40 25 19 36

Eller på Lokalhistorisk Arkiv, telf. 54 73 15 68
arkivleder Karin Suhr Rasmussen

Alle årgange af Årsskriftet kan købes på Stubbekøbing
Bibliotek og på Lokalhistorisk Arkiv

